ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ ΝΕΑ.

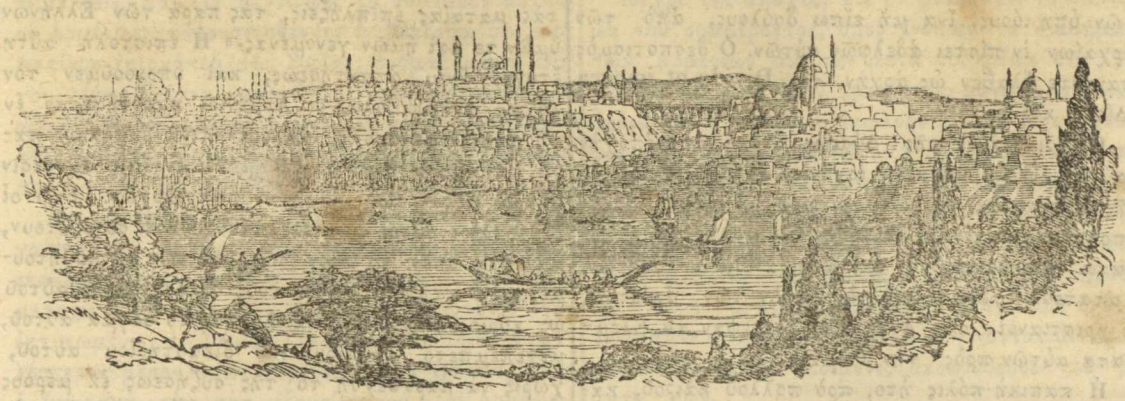

15 ΙΟΥΛΙΟΥ, 1865. ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ. ΑΡΙΘΜΟΣ 13

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΚΗΣ *ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.*

—○o○—

ΑΡΘΡΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ὁ *Καθολικὸς* Ναρσῆς συνενοῖ λεπτομερῆ τινα ὁμολογίαν πίστεως. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἐνεχείρισε τὰ ἔγγραφα ταῦτα τῇ συνόδῳ Κωνσταντινουπόλεως, προεδρευομένῃ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου. Ἡ ἐντύπωσις ἣν παρήγαγον ἦτον εὐνοϊκωτάτη· ἡ μεταξὺ τῶν δύο ἐθνῶν ἀντιπάθεια ἐξησθένησεν· ἡ συζήτησις κατέστη δυνατή. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἀπωλέσθη μέγας καιρὸς εἰς ἀνωφελεῖς ὁμιλίας. Ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέστειλε πρὸς τὸν *Καθολικὸν* δύω σοφούς: τὸν διδάσκαλον Θεωμανὸν καὶ τὸν ἀρχιμανδρίτην Ἰωάννην Οὔτμανον. Ἡ διήγησις τῶν συζητήσεων, ἃς οἱ ἀπεσταλμένοι οὗτοι ἔσχον μετὰ τοῦ Ναρσῆ, ἐγένετο λίαν σχολαστική· ἀλλ' ὁ πατριάρχης τῶν Ἀρμενίων ὠφελήθη μεγάλως.

« Ἔχομεν, λέγει, ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀκριβεστέραν γνῶσιν τῶν δογμάτων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἐνῷ πρὶν, ἐξαπατώμενοι ὑπό τινων ἀμαθῶν λεγομένων Ἑλλήνων, ἐνομίζομεν ὅτι εἴχετε μετάσχει τῶν ἰδεῶν τοῦ Νεστορίου. Καὶ ὑμεῖς ἐπίσης, ἀποπλανηθέντες ὑπό τινων προσφύγων, ἐσκανδαλίσθητε καὶ ἐνομίζετε ἡμᾶς ὡς ὀπαδοὺς τοῦ Εὐτυχοῦς. Κατὰ ἐμβριθῆ δ' ἐξέτασιν, ἀναμφιβόλως ἀπέχετε πολὺ ἀπὸ τοῦ νὰ παραδέχησθε τὴν *διαχώρισιν τῶν φύσεων*, ἣν ἐκήρυξεν ὁ Νεστόριος, καὶ ἡμεῖς ἀπέχομεν πολὺ ἀπὸ τῆς *συγχύσεως*, ἣν παραδέχεται ὁ Εὐτυχής. Προσεγγίζομεν μεγάλως ἐν τῇ ἀληθεῖ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως.»

Ὁ Καθολικὸς ἀνέβαλε νὰ δώσῃ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ἀπόφασιν, διότι δὲν εἶχε παρ' ἑαυτῷ τοὺς ἐπισκόπους καὶ Ἀρμενίους διδασκάλους· περιωρίσθη δὲ μόνον νὰ πέμψῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν νέαν ἔκθεσιν πίστεως, εὑρεθεῖσαν λίαν ὀρθόδοξον καὶ πλήρη ἀγάπης. Ὁ δὲ σοφὸς Θεωριανὸς ἀπεστάλη ἐκ νέου εἰς Ἀρμενίαν ἵνα ἀποπερατώσῃ ζητήματά τινα, εἰσέτι μὴ διασαφισθέντα. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ *καθολικὸς* Ναρσῆς ἀπεβίωσεν, αἱ δὲ διαπραγματεύσεις ἐξηκολούθησαν ἐπὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Γρηγορίου Δ'., ὄντος ἐπίσης φίλου τῆς εἰρήνης. Τελευταῖον δὲ μετὰ δεκαεπτὰ ἐτῶν διαπραγματεύσεις καὶ ἐξηγήσεις, ὑπεγράφη ἡ εἰρήνη ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Γρόμηλας, ἑορτασθεῖσα τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα τῷ 1179.

Ἀλλ' ἡ ἕνωσις αὕτη μεταξὺ τῆς Ἀρμενικῆς καὶ Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὑπογραφεῖσα ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Γρόμηλας τῷ 1179, δὲν ἐγένετο τοσούτῳ διαρκὴς, μήτε παρεδέχθη ὑφ' ὅλου τοῦ Ἀρμενικοῦ λαοῦ. Ἡ παλαιὰ ζύμη τῆς ἐθνικῆς ἀντιπαθείας παρῆγε πάντοτε τοὺς καρποὺς αὐτοῦ καὶ ἐκώλυεν ἵνα ἡ ἐπὶ τῶν δογμάτων συμφωνία μὴ ῥιζωθῇ ἐν τῇ ἐπιῤῥοῇ τῆς γλυκείας ζωηρότητος καὶ τῆς ἐνθέρμου ἀγάπης. Ὁ πολιτικὸς δεσμὸς, ὁ συνδέων τότε τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν μετὰ τῆς Ἀρμενίας, ἐχαλαρώθη κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Δι' ἀκαταλήπτου ἀποφάσεως τῆς Προνοίας, ὁ τόπος τῶν Γαϊκανῶν διήρχετο ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τὸν ζυγὸν πλείστων κατακτητῶν.

Ἀπαλλαγεῖσα τῆς καταπιέσεως τῶν Περσῶν, ἀπετέλεσε μέρος τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ὅταν ἡ τελευταία αὕτη κατέστη ἀνίσχυρος νὰ προστατεύσῃ τὰς εὐρυχώρους αὐτῆς κτήσεις, ἡ Ἀρμενία διεχωρίσθη, καὶ μέρος μὲν ὑπετάγη τοῖς Πέρσαις, μέρος δὲ, τὸ παρὰ τὴν Συρίαν, ὑπέπεσεν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Σαρακηνῶν, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ κέντρον τῆς Ἀρμενίας ἠπειλήθη ὑπὸ τῶν Μογγόλων. Περιστάσεις δὲ οὕτωσὶ λυπηραὶ δὲν ἠδύναντο νὰ εὐνοήσωσιν οὔτε τὴν ἕνωσιν τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῶν Ἑλλήνων, μήτε τὴν μεταξὺ τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ δυστυχοῦς τούτου ἔθνους συμφωνίαν. Οἱ κατακτηταὶ αὐτῆς δὲν ἐσκέπτοντο εἰ μὴ τίνι τρόπῳ ν' ἀπομακρύνωσι τοὺς νέους αὐ-

τῶν ὑπηκόους, ἵνα μὴ εἴπω δούλους, ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἐν πίστει ἀδελφῶν αὐτῶν. Ὁ δεσποτισμὸς πάντοτε ἔλαβεν ὡς ἀρχὴν τὸ Divido et impera (Δίελε καὶ ἄρχε).

Οἱ χριστιανοὶ τῆς Δύσεως κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχον μεγάλην ἰσχύν. Κατὰ συνέπειαν δὲ τῆς συστάσεως τοῦ *μουδαρισμοῦ*, οἱ πάπαι εἶχον ἀποκτήσει μεγίστην ἐπιρροὴν καὶ μάλιστα δικαιώματα ἐπικυριαρχίας ἐπὶ ἀπειραρίθμων ἀρετῶν. Κατατεθλιμμένοι ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν ἀπίστων, οἱ χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολῆς ἔστρεψαν τὰ βλέμματα αὐτῶν πρὸς τὴν Ῥώμην.

Ἡ παπικὴ πόλις ἦτο, πρὸ πολλοῦ καιροῦ, καταφύγιον ὅλων τῶν δυσαρεστουμένων ἐκ τῶν τῆς Ἀνατολῆς τόπων.

Κατὰ τὸ ἔτος 1079, Μασσάρ τις, ἀνὴρ ἀνησύχου χαρακτῆρος, καταδεδιωγμένος ἐξ Ἀρμενίας ἕνεκα τοῦ νεωτερισμοῦ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, μετέβη εἰς Ῥώμην καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Γρηγορίου Ζ΄. Ἵνα δὲ δικαιολογήσῃ τοὺς παραλόγους αὐτοῦ διαλογισμοὺς, οἵτινες ἐσκανδάλιζον τοὺς Ῥωμαίους, ὁ Ἀρμένιος πρόσφυξ ὑπεχήριζεν ὅτι ἡ ἰδέα αὐτοῦ ἦτο σύμφωνος τῷ δόγματι τῆς τοῦ τόπου αὐτοῦ Ἐκκλησίας. Περίφρονεις διὰ τὴν τιμὴν τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Συνάδων (ἐν Φρυγίᾳ) ἐξαπέστειλεν εἰς Ῥώμην ἱερέα, ὀνομαζόμενον Ἰωάννην, ἐπιφορτίσας αὐτὸν νὰ δώσῃ, ἐπὶ τῇ πίστει τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, τὰς ἀναγκαίας ἐξηγήσεις. Ἀγνοοῦμεν μὲν ἐὰν ὁ Πάπας δὲν εὐχαριστήθη ἐκ τῶν ἐξηγήσεων τούτων τοῦ ἀνατολικοῦ ἀπεσταλμένου, ἢ ἐὰν ὠφελούμενος ἐκ τούτων ἤρξατο τῶν μετὰ ταῦτα σχέσεων μετὰ τῶν Ἀρμενίων ποιμένων· ὁπωσδήποτε ὅμως, ὁ Γρηγόριος Ζ΄. ἔγραψε πρὸς τὸν ἐξαποστείλαντα αὐτῷ τὸν ἱερέα Ἰωάννην ἀρχιεπίσκοπον ἐπιστολήν τινα, ἐν ᾗ ἀπαριθμεῖ τὰς μεταξὺ τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς τῆς Ῥώμης ὑπαρχούσας ἀσυμφωνίας. «Ἐμάθομεν, λέγει, ὅτι ἐν τῇ Θείᾳ Μυσταγωγίᾳ οὐδόλως ἀναμιγνύετε ὕδωρ μετὰ τοῦ οἴνου· ὅτι ποιεῖτε τὸ Ἅγιον Χρῖσμα διὰ βουτύρου, καὶ ὅτι ἐπιδοκιμάζετε καὶ τιμᾶτε τὸν αἱρετικὸν Διόσκορον ἐξ Ἀλεξανδρείας. Μολονότι δὲ ὁ ὑμέτερος ἀπεσταλμένος ἱερεὺς Ἰωάννης εἶπεν ἡμῖν ὅτι δὲν ἔχει οὕτως, ἐν τοσούτῳ ἐπιθυμοῦμεν νὰ μᾶς γράψητε ὅ,τι περὶ τούτου πιστεύετε, ὡς καὶ περὶ ἄλλων ἄρθρων, εἰς ἃ δύνασθε νὰ ἔχητε ἀμφιβολίαν τινά.

« Ἐπιθυμοῦμεν ἐπίσης νὰ μάθωμεν ἐὰν μετὰ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν παραδέχησθε τὰς τέσσαρας οἰκουμενικὰς συνόδους, ἃς ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ἐτίμα ὡς τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια, ὡς καὶ τὴν πέμπτην σύνοδον. Προτρέπομεν ὑμᾶς νὰ μὴ προσθέτητε πλέον εἰς τὸ Τρισάγιον τὰς λέξεις *ὁ δι' ἡμᾶς σταυρωθεὶς*, ἵνα μὴ σκανδαλίζωνται αἱ ἄλλαι Ἐκκλησίαι.

«Ἑπομένως ἐξακολουθεῖτε νὰ τελῆτε τὴν θείαν Μυσταγωγίαν δι' ἄρτου ἀζύμου, καὶ καταφρονεῖτε τὰς ματαίας ἐπιπλήξεις, τὰς παρὰ τῶν Ἑλλήνων ὑμῶν τε καὶ ἡμῶν γενομένας.» Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἔτυχεν ἄνευ ἀπαντήσεως, καὶ ὑπονοοῦμεν τὸν λόγον. Ἀναμφιβόλως οἱ Ἀρμένιοι παρετήρησαν ἐν τῇ παπικῇ ἐπιστολῇ ἀλλοίαν τινὰ ἔκφρασιν παρὰ τὴν ἐφ' ἧς ἦσαν συνειθισμένοι ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῶν μετὰ τῶν Ἑλλήνων πατριαρχῶν. Ἐνῷ οἱ τελευταῖοι οὗτοι συνδιεσκέπτοντο καὶ συνεζήτουν, μάλιστα ὑπὲρ τὸ δέον ἴσως, ἐπὶ τῶν ἀμφισβητουμένων, ὁ πάπας ἐξετίθει τοὺς διαλογισμοὺς αὐτοῦ ὡς κύριος, χωρὶς νὰ δικαιολογήσῃ τὸ δόγμα αὐτοῦ, μετεπέμπετο ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου αὐτοῦ, χωρὶς νὰ παραδεχθῇ τὸ τῆς συζήσεως ἐκ μέρους τῶν Ἀρμενίων δικαίωμα. Οὗτοι ἐζήτουν μὲν τὴν ἕνωσιν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ἐπ' αὐτῶν κυριαρχίαν· ἀνέμενον βοήθειαν καὶ προστασίαν καὶ οὐχὶ ζυγόν. Ὅπως δήποτε κατανυττόμεθα ἐπὶ τοῦ σεβασμοῦ, ὃν ὁ Γρηγόριος Ζ΄. ἐπιδείκνυται διὰ τὰς πρώτας τέσσαρας οἰκουμενικὰς συνόδους ἃς συγκρίνει, κατὰ τὸν Ἅγιον Γρηγόριον, μετὰ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων. Ἐγνώριζε τὴν ἀφοσίωσιν τῶν Ἀνατολικῶν διὰ τὰς οἰκουμενικὰς ἁγίας συνόδους. Ἐπεφυλάχθη λοιπὸν λίαν ὁμιλῶν περὶ τοῦ ἀπολυτισμοῦ καὶ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ πάπα ἐπὶ τῶν συνόδων. Ὅσον δὲ διὰ τοὺς Δυτικοὺς, ὀλίγον ἐφρόντιζε, καὶ ἐτίθετο ὑπεράνω πάσης συνόδου, ἔστω καὶ οἰκουμενικῆς.

Συμμετέχομεν καθ' ὁλοκληρίαν τῆς γνώμης τοῦ Γρηγορίου Ζ΄. περὶ τῆς χρήσεως τῶν ἀζύμων ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ· ἀλλ' ἐπιθυμοῦμεν νὰ μετεχειρίζετο περὶ τῶν Ἑλλήνων ἐκφράσεις ἠπιωτέρας καὶ φιλτέρας· δέον νὰ ᾖ μέτριός τις, προκειμένου περὶ ζητήματος πίστεως, οὐδόλως ἀφορώσης τὴν καθολικὴν διδασκαλίαν.

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Γρηγορίου Ζ΄. δὲν συνδιήλλαξε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀρμενίας μετὰ τῆς ἕδρας τῆς Ῥώμης· ἡ Δύσις ἐξηκολούθησε θεωροῦσα αὐτὴν ὡς αἱρετικήν· οὕτω δὲ ἀντὶ νὰ συνδράμωσιν αὐτὴν, οἱ σταυροφόροι ἐζητήσαντο παρὰ τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ Β΄. μέτρα αὐστηρὰ κατ' αὐτῆς, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἀντιοχείας (1098). « Ἐνικήσαμεν, γράφουσιν αὐτῷ, τοὺς ἐθνικοὺς, ἀπολείπεται ὑμῖν νὰ νικήσητε τοὺς αἱρετικοὺς *ἀρμενίους*.»

Ὁ πάπας δὲν εἶχεν ἀνάγκην ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην. Πάραυτα (1145) οἱ Ἀρμένιοι ὑπετάγησαν αὐθορμήτως ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ. Ἀλλ' εἶναι ἀληθὲς ὅτι δὲν παρώτρυνεν αὐτοὺς ἡ ἐπιθυμία τῆς συμφιλιώσεως ἵνα μεταβῶσιν εἰς Ῥώμην, μόλον ὅτι κατ' ἐπιφάνειαν αὕτη ὑπῆρχεν ἡ κυρίως αἰτία τῆς μεταβάσεως.

Ἡ ἀληθὴς αἰτία τοῦ διαβήματος τῶν Ἀρμενίων ἦτο ἡ ἀνάγκη ἐπικουρίας κατὰ τῶν Σαρακηνῶν. Οἱ σταυροφόροι εἶχον ἡττηθῆ· ἡ πόλις τῆς Ἐδέσσης, ἀρχαία πρωτεύουσα τῶν Ἀρμενίων βασιλέων, κατείχετο ὑπὸ τῶν ἀπίστων. Ἵνα ὑποχρεώσωσι τὸν πάπαν Εὐγένιον Γ΄. ὅπως σπεύσῃ εἰς βοήθειάν των, καὶ ἵνα διεγείρωσι τὸ συμφέρον αὐτοῦ, οἱ Ἀρμένιοι, παρουσιασθέντες ἐν Βετέρβῳ ὑφ' ἑνὸς Λατίνου ἐπισκόπου τῆς Συρίας, ὀνομαζομένου Οὔγου, ὑπερύψωσαν παραδόξως τὴν πολυαριθμίαν αὐτῶν. Προέβησαν δὲ μέχρι τοῦ ὅτι ὁ Καθολικὸς τῆς Ἀρμενίας εἶχεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του ὑπὲρ τοὺς χιλίους ἐπισκόπους.

Ἵνα δὲ ἐφελκύσωσιν ἐπὶ μᾶλλον τὴν καλοκἀγαθίαν τοῦ Πάπα, οἱ ἀπεσταλμένοι Ἀρμένιοι παρεκάλεσαν αὐτὸν νὰ γίνῃ δικαστὴς καὶ διαιτητὴς μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων, τοσοῦτον ὀλίγον ἐκτιμωμένων ἐν Ῥώμῃ· Τέλος δὲ, ἐπειδὴ τὸ ἀσφαλέστερον μέσον ὅπως κερδίσωσι τὸν Πάπαν, ἦτον ἡ ὑποταγὴ εἰς τὴν ἐξουσίαν του, οἱ Ἀρμένιοι, πρὶν ἐπιληφθῶσι τῆς συζητήσεως ἐπὶ τῶν δογμάτων, ἀνεγνώρισαν τὴν οἰκουμενικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ῥώμης. Ὁ Εὐγένιος Γ΄. τὸ ἐφ' ἑαυτοῦ, ἔπραξε πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο ἵνα προσελκύσῃ τοὺς Ἀρμενίους· τοῖς ἔδωκε τιμητικὴν θέσιν, ἐν ᾗ μόνος ἐτέλεσε λειτουργίαν· οἱ δὲ φίλοι του δὲν ἔμειναν ὀπίσω κατὰ τὰς κολακίας· ὡς γνωστὸν, αὗταί εἰσι κοινὸν νόμισμα ἐν τῇ Ἀνατολῇ· εἷς τῶν ἀπεσταλμένων τῆς Ἀρμενίας διεβεβαίωσε λοιπὸν ὅτι εἶδεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Πάπα, κατὰ τὴν λειτουργίαν, ἀκτῖνα ἡλίου καὶ δύο περιστερὰς ἀναβαινούσας καὶ καταβαινούσας, χωρὶς νὰ δυνηθῇ ὅπως ἀνακαλύψῃ πόθεν εἰσήρχοντο αἱ περιστεραὶ αὗται καὶ τὸ φῶς.

Ὅσον δὲ διὰ τὰς διαφορὰς, τὰς ὑπαρχούσας μεταξὺ τῶν δογμάτων τῆς Ἀρμενικῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, τὸ ζήτημα τοῦτο κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἐξετέθη μετ' ἐλαχίστης ἀκριβείας καὶ σπουδαιότητος. Ἅπασα ἡ συνδιάλεξις περιεστράφη ἐπὶ τῶν τῆς εὐχαριστίας ἀντικειμένων· οἱ Ἀρμένιοι, κατὰ τὸν Ὄθωνα Φρισίγγιον, ἠξίουν ὅτι τὸ ἔθος τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν ἦτο νὰ μεταχειρίζωνται ἄρτον μετὰ ζύμης ἐν τῇ τελετῇ τῆς λειτουργίας, ἀλλὰ δέον νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἐβεβαίουν τοὐναντίον, καὶ ὅτι ὁ Ὄθων Φρισίγγιος ἢ οἱ ἀντιγραφεῖς αὐτοῦ ἠπατήθησαν ἐπὶ τούτου.

Ὅταν οἱ Ἀρμένιοι ἀνεχώρησαν ἐκ Ῥώμης, ἐφάνησαν λίαν εὐχαριστημένοι, ἀλλὰ καὶ ὁ Πάπας οὐχ ἧττον. Ἐκαυχᾶτο διότι εὕρηκε τὸ ποίμνιόν του, οἱ δὲ Ἀρμένιοι ἐκολακεύοντο διότι ἀπέκτησαν ἰσχυρὸν προστάτην τοῦ ἐθνισμοῦ των. Ἐπιστρέψαντες εἰς τὴν πατρίδα των, περιέμενον, ἀλλ' εἰς μάτην, τὴν ὑπὸ τοῦ Πάπα ὑποσχεθεῖσαν ἐπικουρίαν. Τότε ἐγκατέλειψαν τὴν τοσοῦτον ὀλιγοχρόνον μετὰ τῆς Ῥώμης ἐπιστροφήν των, καὶ ἀνέλαβον διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Διελογίζοντο, ἀναμφιβόλως, ὅτι εἶναι καλὸν τὸ ἔχειν πανταχοῦ φίλους.

Δέον νὰ ἐκπληχθῇ τις ὅτι μετὰ τοιούτων διαθέσεων αἱ κατ' ἐπιφάνειαν συμφιλιώσεις τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων ἔφερον καρπόν τινα;

Μέχρι τῆς ἐποχῆς, εἰς ἣν φθάνομεν, τὸ ὑπονόημα τοῦ συμφέροντος, ὅπερ ἐνέπνεε τὰ διαβήματα τῶν Ἀρμενίων διὰ τὴν μετὰ τοῦ πάπα τῆς Ῥώμης ἕνωσίν των, ἦτον ἀρκούντως φανερόν. Ἡ συνείδησις καὶ ἡ αἰσχύνη ἐκώλυον ἵνα μεταχειρισθῶσι φανερῶς τὰ ἅγια ὡς μέσον ἵνα φθάσωσιν εἰς πολιτικὸν σκοπὸν, ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ περιστάσεις ἐγίνοντο δυσκολώτεραι καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ ἀταξίαι σπουδαιότεραι, οἱ Ἀρμένιοι ἐξεζήτησαν τὴν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης ἕνωσιν ἐπὶ τῷ προδήλῳ σκοπῷ ἵνα λάβωσι βοήθειαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν των· τότε οἱ Ἀρμένιοι βασιλεῖς γίνονται διαπραγματευταὶ καὶ οἱ ποιμένες ἀκολουθοῦσι τὰ βήματά των.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος (1199), ἐπειδὴ ἠγέρθησαν διαφιλονικείαι περὶ τῆς διαδοχῆς ἀρχῆς τινος τῆς Ἀρμενίας, ὁ Ἀρμένιος βασιλεὺς Λέων ἐζητήσατο τὴν διαιτητίαν τοῦ Πάπα Ἰουνσκεντίου Γ΄. Ἵνα δὲ κερδίσῃ τὸν ἰσχυρὸν ποντίφηκα ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ συγγενοῦς του Ῥουπίνου, ὁ Λέων τῷ προὔβαλεν ὅπως ὑποτάξῃ τὴν Ἀρμενικὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν ἐξουσίαν του. Ὁ δὲ Κορράδος, ἀρχιεπίσκοπος Μαγουντίας, ὅστις εἶχε συμμεθέξει τῆς σταυροφορίας, καὶ ὅστις ἦν ἀνάδοχος τοῦ νέου ἀξιούχου Ῥουπίνου, ὑπεσχέθη τὴν μεσολάβησίν του παρὰ τῷ Πάπᾳ. Οὗτος δὲ ὁ Ἱεράρχης συνέταξε τὴν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Λέοντος τῆς Ἀρμενίας ὑπογεγραμμένην ἐπιστολήν· τὸ ὕφος, ἡ συνέχεια τῶν ἰδεῶν, ἡ γνῶσις τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἰουνσκεντίου Γ΄, τὰ πάντα προδίδουσι τὸν ἀληθῆ συντάκτην τῆς ἐπιστολῆς. Ὁ ἐπίσκοπος τῆς Μαγουντίας δὲν παρέλειψεν ἵνα οἰκειοποιηθῇ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κατακτήσεως ταύτης. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Λέοντος χρονολογεῖται ἐκ Ταρσοῦ, καὶ κατὰ τὸ ἔτος χιλιοστὸν ἑκατοστὸν ἐνενηκοστὸν ἔννατον. «Κατὰ τὰς σωτηριώδεις συμβουλὰς τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μαγουντίας, γράφει ὁ Λέων, ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἑνώσωμεν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης τὸ ἡμέτερον βασίλειον, ὅπερ ἐστὶ λίαν ἐκτεταμένον, καὶ παριστῶμεν ὑμῖν διὰ τοῦ στόματος τοῦ ἱεράρχου τούτου τὰς δυσχερείας καὶ δυστυχίας τοῦ τε βασιλείου τῆς Συρίας καὶ τοῦ ἡμετέρου· δὲν θέλομεν δυνηθῇ νὰ τὰς ὑποφέρωμεν ἄνευ τῆς ἀρωγῆς σας. Διὸ ἱκετεύομεν ὑμᾶς ἵνα τὸν ἀποστείλητε πρὶν τὰ δεινά μας μείνωσιν ἄνευ θεραπείας.» Μόλις ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐνεχειρίσθη τῷ Ἰουνσκεντίῳ Γ΄. καὶ ὁ βασιλεὺς, βιαζόμενος ὑπὸ τῶν δεινῶν, τῷ ἐξαπέστειλεν ἑτέρων, δι' ἧς παρεκάλεσε τὸν Πάπαν ἵν' ἀναλάβῃ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ νέου Ῥουπίνου καὶ νὰ μὴ βραδύνῃ ὅπως τῷ ἀποστείλῃ βοηθήματα κατὰ τῶν ἀπίστων. Ὁ πατριωτισμὸς τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἀρμενίας καὶ ἡ ἀνάγκη τοῦ βασιλέως αὐτῶν ἐβίασαν αὐτοὺς νὰ γράψωσι πρὸς τὸν Πάπαν μετὰ τῆς αὐτῆς ἐννοίας. Ἀλλὰ τὸ παραδοξότερον εἶναι ὅτι, ἐνῷ ὁ βασιλεὺς ἄρχεται τῆς πρὸς τὸν Πάπαν ἐπιστολῆς του διὰ τῆς ἐλθέσεως τῶν θρησκευτικῶν ὑποθέτεων, ὁ Καθολικὸς

τῆς Ἀρμενίας Γρηγόριος ἐν τῇ ἰδικῇ του θέτει πρώτην βάσιν τὰς ὑποθέσεις τοῦ βασιλείου. Ἀναμφιβόλως ὁ συντάκτης ἐν ταύτῃ εὑρίσκει περίζασιν ν' ἀπονείμῃ ἐπαίνους, τῆς μετριότητος μὴ οὔσης αὐτῷ κτῆμα ἀρετῆς. «Μάθετε, γράφει ὁ ἀρχιποίμην τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, ὅτι ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μαγουντίας ἔφερεν ἡμῖν, παρά τε Θεοῦ καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, τὸ στέμμα, δι' οὗ ἔστεψε τὸν βασιλέα ἡμῶν Λέοντα, καὶ ὅτι εἴχομεν ἀπολέσει πρὸ τοσούτου χρόνου ὅ,τι ἀπεχώρησεν ἡμᾶς ἀφ' ὑμῶν. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐξήγησεν ἡμῖν τὰ δόγματά σας, ἅτινα θέλομεν νὰ παραδεχθῶμεν· θέλομεν νὰ ὑποταχθῶμεν εἰς τὰς διαταγάς σας μεθ' ὅλων τῶν ἀρχιεπισκόπων, ἐπισκόπων καὶ τοῦ κλήρου τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, πολυαρίθμου ὄντος.» Ἀλλὰ τὸ κυριώτερον, ὡς πάντοτε, ἐτέθη ἐν τῷ τέλει τῆς πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς· μαντεύει δέ τις ὅτι τοῦτο ἦν ἡ ἐξαίτησις βοηθείας κατὰ τῶν ἀπίστων.

Ὁ Ἰουνσκέντιος Γ'. ἐθριάμβευε θεωρῶν ὑπὸ τοὺς πόδας του μέγα βασίλειον καὶ ἀρχαίαν καὶ ἀνεξάρτητον Ἐκκλησίαν. Ἐν τῇ ἀπαντήσει του ἐπαινεῖ τὸν βασιλέα, προσδραμόντα εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, *οὐχὶ μόνον διὰ τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν κοσμικὴν ἔτι.* Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἀφ' ἑαυτοῦ, ἔλαβεν ὑπόσχεσιν βοηθειῶν, καὶ τῷ παρέστησαν εὐνοϊκὴν λύσιν τοῦ ζητήματος, τοῦ ἀφορῶντος τὴν ὑπὲρ τοῦ συγγενοῦς του Ῥουπίνου διαδοχήν. Καὶ ὁ Καθολικὸ ἐπίσης ἔλαβε τὴν ἀμοιβήν του· ὁ πάπας τῷ ἐδώρησεν ἓν δακτύλιον, μίαν μίτραν καὶ φάρον

Δύο δὲ μόνον παρελείφθησαν: ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ εἰλικρίνεια. Ταῦτα δὲ ἦσαν πρὸ πάντων τὰ κυριώτερα τοῦ ζητήματος. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ δὲν διαβλέπει τις μήτε συζήτησιν σπουδαίαν, μήτε σύνοδον, μήτε μάλιστα καὶ τελετήν τινα.

Ὁ πάπας ἔσπευσεν ἵν' ἀποστείλῃ εἰς Ἀρμενίαν ἀπεσταλμένον τὸν καρδινάλιον Πέτρον τῆς Καπύης, πρὸς ὃν ἀπενεμήθησαν μεγάλαι τιμαὶ, κατὰ τὴν ἄφιξίν του, ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου τῶν Ἀρμενίων, ὅστις ἠσχολήθη ἄνευ βραδύτητος περὶ τῆς καθυποτάξεως τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἕδραν. Πρῶτος δὲ ὁ Καθολικὸς ὡρκίσθη πίστιν πρὸς τὸν δυτικὸν ποντίφηκα, καὶ ὑπεσχέθη, κατὰ πενταετίαν, ἵνα ἐπισκέπτηται διὰ τῶν ἀπεσταλμένων του τὴν Ἁγίαν Ἕδραν, ταύτην δὲ τὴν ἐπίσκεψιν ἀποκαλοῦσιν ἤδη ἐν τῇ Δύσει: ἐκδρομὴν *εἰς τὴν ἕδραν τῶν ἀποστόλων.* Ὑπεσχέθη ἐπίσης ν' ἀποστείλῃ εἰς Ῥώμην ἀπεσταλμένους, καθ' ἣν περίπτωσιν ἤθελε συνέλθει σύνοδος περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας. Ταῦτα δὲ πάντα συνεπληρώθησαν διὰ τῆς ὑποχρεώσεως, ἐκ μέρους τοῦ Καθολικοῦ, νὰ μὴ συνέρχωνται ἐπαρχιακαὶ σύνοδοι ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ Πάπα. Ὁ καρδινάλιος τῆς Καπύης ἐβίαζε τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας ἵνα παραδεχθῇ ἐπίσης διὰ τὴν ἑαυτοῦ Ἐκκλησίαν ἁπάσας τὰς διδασκαλίας καὶ ἀποφάσεις τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, αἵτινες, ὡς γνωστὸν, δὲν διεκρίνοντο μήτε διὰ τῆς ἐπισημότητός των, μήτε διὰ τοῦ χριστιανικοῦ των πνεύματος. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι ἦσαν ἀπόντες, ὁ καθολικὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταβῇ παρὰ τῷ ἀπεσταλμένῳ, κατὰ τὰς ζωηρὰς αὐτοῦ ἀπαιτήσεις.

Μετ' ὀλίγον καιρὸν, ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ Ἀρμένιοι ποιμένες ἐγνώρισαν τίνι τρόπῳ ἐνόουν ἐν Ῥώμῃ τὴν τῶν Ἐκκλησιῶν ἕνωσιν. Οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Πάπα ἰδιοποιήθησαν τὸ δικαίωμα τοῦ συνάγειν συνόδους ἐκ τινων μόνον Ἀρμενίων ἐπισκόπων, χωρὶς τῆς γνώμης τοῦ ἀρχιποίμενος τῆς χώρας ταύτης· ὡς καὶ τοῦ ἀπαγορεύειν καὶ ἀναθεματίζειν ἐπί τινων Ἀρμενικῶν ἐπαρχιῶν ἐναντίον τῆς θελήσεως τοῦ βασιλέως, ὅστις παρεπονέθη πικρῶς περὶ τούτου εἰς τὸν Πάπαν.

Ἐὰν δὲ προσθέσωμεν εἰς ταῦτα τὴν βραδύτητα τοῦ Πάπα ἐπὶ τῆς ἀποφάσεως τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ῥουπίνου, θέλομεν εὐκόλως ἐννοήσει διατὶ ἡ λεγομένη ἕνωσις τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς διεκινδύνευσεν ἐξ ὑπαρχῆς. Δυνάμεθα δὲ ν' ἀναφέρωμεν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης ταύτης τὴν μαρτυρίαν διασήμου ἱστορικοῦ τῆς Ἐκκλησίας.

«Οἱ Ἀρμένιοι, λέγει ὁ Fleury, δὲν προσέδραμον πρὸς τὸν Πάπαν, εἰ μὴ διὰ τὰ κοσμικὰ αὐτῶν συμφέροντα, καὶ ἡ ὑποταγή των δὲν διήρκει πλέον. ὅσον τὰ συμφέροντά των.»

Ἵνα δὲ τηρήσῃ τὴν ὑπόσχεσίν του καὶ ἴδῃ ὅτι ὤφειλε ν' ἀναμένῃ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Πάπα, ὁ Ἀρμένιος πατριάρχης ἀπέστελλεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀπεσταλμένους εἰς Ῥώμην. Εἷς δὲ τῶν ἀπεσταλμένων τούτων, φέρων τὸν τίτλον ἀρχιεπισκόπου, περιῆλθε τὴν Εὐρώπην κατὰ τὸ 1228, γινόμενος ἀντικείμενον περιεργείας. Ὁ Ματθαῖος Πάρις, περίφημος ἱστορικὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, περιγράφει ἡμῖν τὴν διατριβὴν τοῦ Ἀρμενίου τούτου ἱεράρχου ἐν Ἀγγλίᾳ εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Ἀλβάνου. Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην μοναχοῦ τινος: Ἐὰν ἐν Ἀρμενίᾳ ἐώρταζον τὴν Σύλληψιν τῆς Παρθένου, ὁ ἀρχιεπίσκοπος περιηγητὴς ἀπήντησε.

« Μάλιστα, καὶ ἡ αἰτία εἶναι ὅτι εἷς ἄγγελος ἀνήγγειλε τοῦτο τῷ Ἰωακεὶμ, λυπουμένῳ καὶ κατοικοῦντι τότε εἰς τὴν ἔρημον. Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἑορτάζομεν καὶ τὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.» Παρὰ τὴν ἀπάντησιν ταύτην, ἀληθῆ καὶ ὀρθόδοξον, ὁ ἱστορικὸς ἀναφέρει ἑτέραν ψευδῆ καὶ δυσειδαίμονα. Ἠρώτησαν τὸν Ἀρμένιον ἀρχιεπίσκοπον ἐὰν ἤκουσε νὰ ὁμιλῶσι περί τινος Ἰωσὴφ, συγχρόνου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅστις διετηρήθη ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης πρὸς ἀπόδειξιν τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. «Ὁ Πανιερώτατος, ἀπήντησεν ὁ διερμηνεύς του, γνωρίζει κάλλιστα τὸν

Ἰωσὴφ τοῦτον, καὶ ὀλίγον πρὶν ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν δύσιν, ἐδέχθη αὐτὸν εἰς τὴν τράπεζάν του ἐν Ἀρμενίᾳ. Οὗτος ὠνομάζετο Χαρτόφιλος, καὶ ἦν θυρωρὸς τοῦ Πιλάτου. Ὅτε δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἔσυρον τὸν Ἰησοῦν ἐκτὸς τοῦ Πραιτωρείου, ἀφοῦ κατεδικάσθη, ὁ Χαρτόφιλος ὤθησεν αὐτὸν βαναύσως διὰ τῆς χειρός του ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ τῷ εἶπεν ἐβριστικῶς: Ἄγε ταχέως, Ἰησοῦ, ἄγε· τί βραδύνεις; Ὁ Σωτὴρ προσέβλεψεν αὐτῷ δι' αὐστηροῦ βλέμματος καὶ τῷ εἶπεν: Ἄγε καὶ σὺ, θέλεις μ' ἀναμένει μέχρι τῆς ἐπανόδου μου. Μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου ὁ Χαρτόφιλος ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀνανίου, καὶ ὠνομάσθη Ἰωσήφ.

Φθάσας εἰς ἡλικίαν ἑκατὸν ἐτῶν, ὁ Ἰωσὴφ ἐπανῆλθε διὰ θαυματουργοῦ μεταμορφώσεως εἰς τὴν ἡλικίαν, εἰς ἣν ἦτον, ὅτε ἔσχε τὴν δυστυχίαν νὰ προσβάλῃ ἐξ ἀγνοίας τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου· καὶ ἡ ἐπάνοδος αὕτη εἰς τὴν τριακονταετίαν ἐπέρχεται αὐτῷ κατὰ πάντα ἑκατὸν ἔτη. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἀρμενίας διηγήθη πολλὰς λεπτομερείας περὶ τοῦ περιπλανωμένου τούτου Ἰουδαίου τῆς Ἀνατολῆς, καὶ οἱ Ἄγγλοι ἐξεπλάγησαν, ἀκούσαντες περιστατικὴν διήγησιν αὐτόπτου μάρτυρος. «Ἀγνοεῖ τις, λέγει ὁ Fleury, τί μᾶλλον νὰ θαυμάσῃ, ἢ τὴν προπέτειαν τῶν Ἀρμενίων, διαδιδόντων παρόμοια, ἢ τὴν ἁπλοϊκότητα τῶν Ἄγγλων, πιστευόντων εἰς ταῦτα».

Περὶ ἑνὸς μόνου λυπούμεθα ἐνταῦθα, διότι αἱ θρησκευτικαὶ σχέσεις τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως δὲν ἐτελεσφόρησαν πρὸς ἀμοιβαῖον παραδειγματισμὸν, διὰ τὴν μετάδοσιν τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως, προτιμωτέρας τῶν δεισιδαιμόνων καὶ ἀλόγων συναζαρίων, διότι, ἐν ταῖς σχέσεσι ταύταις, ὑπὸ τὸ θρησκευτικὸν κάλυμμα, φαίνεται ὅτι προεξάρχει τὸ πολιτικὸν συμφέρον, ἡ ἐπικράτησις, ἡ πανουργία καὶ ἡ ἐξαπάτη.

(Ἕπεται στνέχεια).

Περὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν Ἀσσυρίων, Βαβυλωνίων, Λυδῶν, Μήδων καὶ Περσῶν.

(Συνέχεια)

Ἐπαγρύπνησις ἐπὶ τῶν ἐπαρχιῶν.

Ἡ διατήρησις τῆς εὐταξίας φαίνεται εὔκολος ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ βασιλείου, ὅπου ἡ διεύθυνσις τῶν πολιτικῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν δικαστῶν ἐπιτηρεῖται ἐκ τοῦ πλησίον, καὶ μόνος ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ θρόνου εἶναι ἱκανὸς νὰ κρατῇ τοὺς ὑπηκόους εἰς τὸν σεβασμόν. Ἀλλὰ δὲν γίνεται τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας, ὅπου ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ ἡγεμόνος καὶ ἡ ἐλπὶς τῆς ἀτιμωρησίας δύνανται νὰ δώσουν χώραν εἰς πολλὰς καταχρήσεις ἀπὸ μέρους τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν διοικητῶν, καὶ νὰ συμβῶσιν ἀταξίαι ἀπὸ μέρους τῶν λαῶν· διὰ τοῦτο ἡ πολιτικὴ τῶν Περσῶν ἐπέστησε πάρα πολὺ τὴν προσοχήν της εἰς τοῦτο, καὶ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐπέτυχε.

Τὸ κράτος τῆς Περσίας διῃρεῖτο εἰς 127 ἐπαρχίας, τῶν ὁποίων οἱ διοικηταὶ ὠνομάζοντο Σατράπαι. Οὗτοι δὲ εἶχον ἐπὶ κεφαλῆς των τρεῖς πρωτίστους ὑπουργοὺς, οἵτινες ἐπηγρύπνουν ἐπὶ τῆς διοικήσεώς των, καὶ εἰς τοὺς ὁποίους ἔδιδον λόγον περὶ πασῶν τῶν ὑποθέσεων τῶν ἐπαρχιῶν των, καὶ οὗτοι ἀκολούθως ἐξέθετον ταῦτα συνοπτικῶς εἰς τὸν βασιλέα. Ταύτην δὲ τὴν καλὴν διεύθυνσιν συνέστησε Δαρεῖος ὁ Μῆδος, τοὐτέστιν, ὁ Κυαξάρης, ἢ μᾶλλον, ὁ Κῦρος, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ θείου του· οὗτοι οἱ Σατράπαι, ἅμα διωρίζοντο, ἦσαν ἐπιφορτισμένοι, ἕκαστος εἰς τὴν ἐπαρχίαν του, νὰ δίδωσι προσοχὴν τόσον εἰς τὰ συμφέροντα τῶν λαῶν, ὅσον καὶ εἰς τὰ τοῦ ἡγεμόνος. Διότι ὁ Κῦρος ἦτο πεπεισμένος, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ διαφορὰ μεταξὺ τούτων τῶν δύο συμφερόντων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀναγκαίως συνδεδεμένα· ἐπειδὴ οἱ λαοὶ δὲν δύνανται νὰ ἦναι εὐτυχεῖς, ἐὰν ὁ ἡγεμὼν δὲν ἦναι ἰσχυρὸς καὶ εἰς κατάστασιν νὰ τοὺς ὑπερασπίζηται· μήτε ὁ ἡγεμὼν ἀληθῶς ἰσχυρὸς, ἐὰν οἱ λαοὶ δὲν εὐτυχῶσιν.

Οὗτοι οἱ Σατράπαι ἦσαν τὰ πλέον διακεκριμένα πρόσωπα τοῦ κράτους, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Κῦρος προσδιώρισε γῆπεδα καὶ προσόδους, ἀνάλογους τῆς ἐπισημότητος τῶν δημοσίων θέσεών των. Ἤθελε δὲ νὰ ζῶσιν εὐγενῶς εἰς τὴν ἐπαρχίαν, διὰ νὰ προσελκύωσι τὸ σέβας τῶν μεγιστάνων καὶ τῶν λαῶν, οἵτινες ἐνεπιστεύθησαν ὑπὸ τὴν μέριμνάν των· καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἡ θεραπεία των, ἡ ἐνδυμασία, ἡ τράπεζά των ν' ἀνταποκρίνηται πρὸς τὸν βαθμόν των, χωρὶς ὅμως νὰ ἐξέρχωνται τῶν ὁρίων μιᾶς φρονίμου καὶ εὐλόγου σεμνότητος. Παρεῖχε δ' ἑαυτὸν ἐναργὲς παράδειγμα εἰς αὐτοὺς, καθὼς ἐπεθύμει νὰ πράττωσι τὸ αὐτὸ καὶ πάντες οἱ ἄρχοντες εἰς ἐκείνους, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶχον ἐπιστασίαν τινά· ὥστε ἡ αὐτὴ τάξις, ἥτις ἐβασίλευεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἡγεμόνος, νὰ διατηρῆται ἀνάλογως καὶ εἰς τὰ μέγαρα τῶν Σατραπῶν καὶ εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἀρχόντων. Ἑπομένως διὰ νὰ προλαμβάνῃ ὅσον ἦτο δυνατὸν εἰς αὐτὸν, πάσας τὰς καταχρήσεις, τὰς ὁποίας ἠδύνατό τις νὰ πράξῃ εἰς μίαν ἀρχὴν τόσον μεγάλην, ὡς ἦτο ἡ τῶν Σατραπῶν, ἐπεφύλαττεν εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ δικαίωμα τοῦ διορίζειν αὐτοὺς, καὶ ἤθελεν οἵ τε πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ διοικηταὶ καὶ ἄλλοι ὅμοιοι ἀξιωματικοὶ ν' ἀπευθύνωνται ἀμέσως εἰς τὸν ἡγεμόνα, καὶ νὰ λαμβάνωσι παρ' αὐτοῦ τὰς διαταγὰς, ὥστε ἐὰν οἱ Σατράπαι ἔμελλον νὰ καταχρασθῶσι τὴν ἀρχήν των, νὰ γνωρίζωσιν ὅτι ἤθελον εὑρεθῇ εἰς αὐτοὺς τόσοι ἐπιθεωρηταὶ καὶ αὐστηροὶ κριταί. Καὶ διὰ νὰ καταστήσῃ τὴν σχέσιν τῶν ἐπιστολῶν ἀσφαλεστέραν καὶ ταχυτέραν, ἐσύστησε καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ κράτους του ταχυδρόμους, οἵτινες ἡμέραν καὶ νύκτα ὡδοιπόρουν, καὶ ἔκαμνον τα-

χυπορίαν ἔκτακτον. Ἀκολούθως θέλομεν ὁμιλήσει περὶ ταχυδρομείων.

Ὁ βασιλεὺς δὲν ἐπανεπαύετο ἐξ ὁλοκλήρου περὶ τῆς μερίμνης τῶν ἐπαρχιῶν ἐπὶ τῶν Σατραπῶν καὶ διοικητῶν, ἀλλ' ἀφ' ἑαυτοῦ του ἐλάμβανε γνῶσιν περὶ τούτων, πεπεισμένος ὅτι τὸ βασιλεύειν διὰ τῶν ἄλλων εἶναι ἡμιβασιλεύειν· διὰ τοῦτο εἷς ἀξιωματικὸς τοῦ στέμματος ἦτο ἐπιφορτισμένος ἑκάστην πρωΐαν, ἐξυπνῶν αὐτὸν νὰ τῷ λέγῃ· « Βασιλεῦ, ἐγέρθητι, καὶ σκέψου νὰ ἐκπληρώσῃς τὰ καθήκοντα, διὰ τὰ ὁποῖα ὁ Ὀροσμάδης σὲ κατέστησεν ἐπὶ τοῦ θρόνου· » ὁ δὲ Ὀροσμάδης ἦτο θεὸς, τιμώμενος τὸ πάλαι παρὰ τοῖς Πέρσαις Ὁ Πλούταρχος, ἀναφέρων ταύτην τὴν συνήθειαν, λέγει, ὅτι εἷς ἀγαθὸς ἡγεμὼν δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐπαναλαμβάνῃ εἰς αὐτὸν ἀξιωματικός τις τὴν εἴδησιν ταύτην· διότι ἡ πρὸς τὸν λαόν του ἀγάπη καὶ ἡ ἀγαθὴ αὐτοῦ καρδία ἐμπνέουσι τοῦτο εἰς αὐτόν.

Παρὰ τοῖς Πέρσαις λοιπὸν ἐνομίζετο, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἦτον ὑπόχρεως, κατ' ἀρχαίαν συνήθειαν, νὰ ἐπισκέπτηται προσωπικῶς πάσας τὰς ἐπαρχίας τοῦ Κράτους του· καὶ ἐγνώριζεν οὗτος, καθὼς λέγει ὁ Τραϊανὸς Πλίνιος, ὅτι ἡ μονιμωτέρα δόξα καὶ ἡ ἐπαισθητοτέρα χαρὰ ἑνὸς ἀγαθοῦ ἡγεμόνος εἶναι τὸ νὰ ὑπάγῃ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διὰ νὰ δεικνύῃ εἰς τοὺς λαοὺς τὸν κοινὸν Πατέρα των· νὰ συμφιλιώνῃ τὰς τεταραγμένας πόλεις διὰ τοῦ ἀμοιβαίου μίσους καὶ τῶν διχονοιῶν· νὰ ἐμποδίζῃ τὰς ταραχὰς, ἑτοίμους νὰ ἐκρράγῶσιν ὄχι τόσον διὰ τὴν αὐστηρότητα τῆς διοικήσεως, ὅσον δὲ ἔλλειψιν τῆς χρήσεως τοῦ ὀρθοῦ λόγου· νὰ κωλύῃ τὰς ἀδικίας καὶ καταδυναστεύσεις τῶν ἀρχόντων· νὰ ἀκυρώνῃ πᾶν ὅ,τι ἔγεινεν ἐναντίον τῆς εὐταξίας καὶ τῶν κανόνων· ἐν ἑνὶ λόγῳ, νὰ φέρῃ πανταχοῦ, ὡς εὐεργετικὸν ἄστρον, σωτήριον ἐπιῤῥοὴν, ἢ μᾶλλον ὡς εἶδος θεότητος νὰ γνωρίζῃ καὶ ἀκούῃ τὰ πάντα, νὰ παρευρίσκηται πανταχοῦ, χωρὶς ν' ἀποῤῥίπτῃ ποτὲ κανὲν παράπονον ἢ καμμίαν παρακλητικὴν ἀναφοράν.

Ὅταν ὁ βασιλεὺς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπισκεφθῇ αὐτοπροσώπως τὰς ἐπαρχίας, ἔπεμπεν εἰς τὴν θέσιν του ἐκ τῶν Μεγιστάνων τοῦ κράτους, γνωστῶν διὰ τὴν φρόνησιν καὶ ἀρετήν των, τοὺς ὁποίους κοινῶς ὠνόμαζον: *ὀφθαλμοὺς* καὶ *ὦτα* τοῦ ἡγεμόνος, διότι πανταχοῦ ἔβλεπεν οὗτος, καὶ ἐπληροφορεῖτο περὶ πάντων διὰ μέσου των. Ὅταν δὲ ἔλεγον, ὅτι οἱ συγκροτοῦντες τὸ συμβούλιον μεγιστάνες, ἢ οἱ διχειριζόμενοι διάφορα ὑπουργήματα, ἦσαν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τὰ ὦτα τοῦ ἡγεμόνος, ἐσήμαινον καὶ τὸν ἡγεμόνα καὶ τοὺς ὑπουργούς του· διότι, καθὼς ἡμεῖς ἔχομεν τὰ ὄργανα τῶν αἰσθήσεών μας, ὄχι διὰ ν' ἀναπαυώμεθα, ἀλλὰ νὰ ἐνεργῶμεν δὶ' αὐτῶν, οὕτω καὶ οἱ ὑπουργοὶ δὲν ἐνήργουν δὶ' ἑαυτοὺς, ἀλλὰ διὰ τὸν ἡγεμόνα, ὅστις ἦτον ἡ κεφαλὴ των καὶ δὶ' ὅλον τὸ σῶμα τοῦ κράτους.

Ἡ δὲ λεπτομέρεια αὕτη, εἴτε ὅταν ὁ βασιλεὺς ὑπήγαινεν αὐτοπροσώπως, εἴτε οἱ προσωρινοὶ ἐπίτροποι καὶ ἐπιθεωρηταὶ, τοὺς ὁποίους προσδιώριζε δὶ' αὐτὴν τὴν ἐκτέλεσιν, εἶναι πολλοῦ θαυμασμοῦ ἀξία, καὶ δεικνύει πόσον καλῶς ἐννόουν τότε, εἰς τί συνίσταται ἡ φρόνησις καὶ ἐπιτηδειότης τῆς κυβερνήσεως. Δὲν ἐνησχόλουν δὲ τὸν νοῦν τοῦ ἡγεμόνος ἢ τῶν ὑπουργῶν τὰ μεγάλα μόνον ἀντικείμενα, ὡς ὁ πόλεμος, τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους, ἡ δικαιοσύνη καὶ τὸ ἐμπόριον, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ἡ ἀσφάλεια καὶ καλλονὴ τῶν πόλεων, ἡ ἄνετος κατοικία τῶν πολιτῶν, αἱ ἐπισκευαὶ τῶν δημοσίων ὁδῶν, τῶν γεφυρῶν καὶ προχωμάτων, ἡ φύλαξις τῶν δασῶν διὰ νὰ μὴ φθείρωνται, πρὸ πάντων ἡ καλλιέργεια τῶν γαιῶν· καὶ ἑνὶ λόγῳ, περὶ πάντων ἐφρόντιζον, ὥστε καὶ τὰς εὐτελεστέρας καὶ βαναυσοτέρας τέχνας ἐνόμιζον ἀξίας τῆς προσοχῆς των. Καὶ τῳόντι, οἵ τε ὑπήκοοι, καὶ ὅ,τι ἔχουσιν οὗτοι, ἀποτελοῦσι μέρος τῶν ἐμπιστευθέντων εἰς τὴν ἐπαγρύπνησιν, εὐαισθησίαν, καὶ τὴν δραστηριότητα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς πολιτείας· ἡ ἀγάπη του ὡς πρὸς αὐτὴν εἶναι γενικὴ· τὰ πάντα περιλαμβάνει, καὶ ἐκτείνεται πανταχοῦ· ἐπαρκεῖ εἰς τὸ δημόσιον καὶ εἰς τοὺς ἰδιώτας· φέρει εἰς τὴν καρδίαν του ἑκάστην ἐπαρχίαν, πόλιν καὶ οἰκογένειαν· τὰ πάντα ἀντηχοῦσιν εἰς αὐτὸν, τὰ πάντα τὸν εἰδοποιοῦσι καὶ τῷ ἐνδιαφέρουσιν.

Εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ καλλιέργεια τῶν γαιῶν ἦτον ἐν τῶν μεγάλων ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα εἴλκυον τὴν προσοχὴν τῶν Περσῶν. Τῳόντι, ἐκ τῶν πρώτων μεριμνῶν τοῦ ἡγεμόνος ἦτο νὰ ἀκμάζῃ ἡ γεωργία· καὶ οἱ Σατράπαι, τῶν ὁποίων ἡ ἐπαρχία ἦτο καλῶς καλλιεργημένη, εὐνοοῦντο πάρα πολύ. Καθὼς δὲ ὑπῆρχον διωρισμένοι ὑπουργοὶ διὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν στρατευμάτων, οὕτως ὑπῆρχον τοιοῦτοι, ἐπαγρυπνοῦντες ἐπὶ τῶν ἀγροτικῶν ἐργασιῶν· καὶ οἱ μὲν ἐφρόντιζον περὶ τῆς τοῦ τόπου προφυλάξεως, οἱ δὲ περὶ τῆς καλλιεργείας αὐτοῦ. Ὁ ἡγεμὼν ἐπροστάτευε τὰ δύο ταῦτα ὑπουργεῖα μετ' εὐνοίας σχεδὸν ἴσης, διότι καὶ τὰ δύο συνέτρεχον εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, καὶ ἦσαν ἀναγκαῖα διὰ τὸ δημόσιον καλόν. Ἐπειδὴ, ἐὰν αἱ γαῖαι δὲν δύνανται νὰ καλλιεργηθῶσιν ἄνευ τῆς βοηθείας καὶ προστασίας τῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα ὑπερασπίζονται καὶ ἐξασφαλίζουν αὐτὰς, δὲν δύνανται νὰ διατραφῶσι τὰ στρατεύματα, οὔτε νὰ διατηρηθῶσιν ἄνευ τῆς ἐργασίας τῶν ζευγηλατῶν, οἵτινες καλλιεργοῦσι τὰς γαίας. Ὅθεν δικαίῳ τῷ λόγῳ ὁ ἡγεμὼν, ὅταν δὲν ἠδύνατο νὰ πληροφορηθῇ ὁ ἴδιος, ἐζήτει λόγον ἀκριβῆ περὶ τοῦ τρόπου, δὶ' οὗ ἑκάστη ἐπαρχία καὶ χώρα ἐκαλλιεργεῖτο· προσέτι ἤθελε νὰ μανθάνῃ, ἐὰν ἕκαστος τόπος ἐκαρποφόρει δαψιλῶς εἰς πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ παράγῃ· συγκατέβαινεν ἀκόμη καὶ μέχρι τῆς λεπτομερείας, ὡς διηγεῖται ὁ Ξενοφῶν περὶ τοῦ νεωτέρου Κύρου, τοῦ νὰ ἐξεταζῇ, ἐὰν οἱ κῆποι τῶν ἰδιωτῶν καλῶς διετηροῦντο, καὶ ἔφερον καρποὺς ἀφθόνους· ἀντήμειβε τοὺς ἐπιστάτας καὶ ἐπιτηρητὰς, τῶν ὁποίων ἡ ἐπαρχία, εἴτε ἡ χώρα, ἦτο καλῶς καλλιεργημένη, καὶ ἐτιμώρει τὴν ἀμέλειαν καὶ ἀκηδίαν τῶν ὀκνηρῶν, οἵτινες ἄφινον τὰς γαίας των ἀκαλλιεργήτους καὶ ἀκάρπους. Τοιαῦτα μέριμνα δὲν εἶναι ἀναξία εἰς ἕνα ἡγεμόνα, ὅστις δὶ' αὐτῆς διαδίδει εἰς τὸ κράτος του πλουσίως καὶ ἀφθόνως τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν φιλοπονίαν καὶ ἐνασχόλησιν, μέσον ἀσφαλὲς εἰς τὸ νὰ διασκεδάζῃ τὸ πλῆθος τῶν ὀκνηρῶν καὶ ἀργῶν ἀνθρώπων, οἵτινες εἶναι μέγα ἄχθος ἀρούρης, καὶ ἀτιμάζουσι τὸ κράτος.

Ὁ Ξενοφῶν μετὰ τὰ ἀνωτέρω ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ Σωκράτους ἐπαινεῖ λαμπρῶς τὴν γεωργίαν, ὡς τὴν τιμιωτέραν τῷ ἀνθρώπῳ ἐνασχόλησιν, τὴν ἀρχαιοτέραν, καὶ τὴν συμφωνοτέραν τῇ φύσει του· προσέτι ὡς κοινὴν τροφὸν πασῶν τῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ τῶν ἡλικιῶν· ὡς πηγὴν τῆς ὑγείας, τῆς σωματικῆς ἰσχύος, τῆς ἀφθονίας, τοῦ πλούτου, καὶ μάλιστα ἀπείρων ἡδονῶν καὶ τρυφῶν, ἀλλ' ἐντίμων καὶ φρονίμων· ὡς τὴν διδάσκαλον καὶ τὸ σχολεῖον τῆς ἐγκρατείας καὶ σωφροσύνης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς θρησκείας, καὶ ἑνὶ λόγῳ πασῶν τῶν ἀρετῶν, πολεμικῶν τε καὶ πολιτικῶν. Ἀναφέρει τὸν καλὸν λόγον τοῦ Λακεδαιμονίου Λυσάνδρου, ὅστις, περιδιαβάζων εἰς τὰς Σάρδεις μετὰ τοῦ νεωτέρου Κύρου, καὶ μαθὼν ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ ἡγεμόνος τούτου, ὅτι αὐτὸς ἰδίαις χερσὶν ἐφύτευσε τὰ περισσότερα τῶν δένδρων, τὰ ὁποῖα ἔβλεπεν, ἀνεκραύγασεν εἰπὼν, ὅτι δίκαιον εἶχον οἱ ἐγκωμιάζοντες τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ Κύρου, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρετὴ ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν εὐτυχίαν του, καὶ ὅστις ἐν τῷ μέσῳ τῆς λαμπροτέρας πολυτελείας καὶ ὑψηλοτέρας μεγαλοπρεπείας ἐγνώριζε νὰ διατηρῇ αἴσθησιν τοῦ καλοῦ τόσον καθαρὰν καὶ σύμφωνον τῷ ὀρθῷ λόγῳ. «Δίκαιός μοι δοκεῖς, ὦ Κύρε, εὐδαίμων εἶναι· ἀγαθὸς γὰρ ὢν ἀνὴρ, εὐδαιμονεῖς».

Εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἶσθαι, ἐὰν ἡ νεολαία ἡμῶν, καὶ πάντες οἱ ὀκνηροὶ καὶ ἄργοι, ἐλάμβανον κλίσιν εἰς τὴν γεωργίαν, ἥτις δὲν θέλει τοῖς προξενήσει ἀτιμίαν, ἀλλὰ τιμὴν, ἰσχὺν, εὐρωστίαν, καθόσον μάλιστα ἔχομεν παραδείγματα καὶ τοὺς προγόνους ἡμῶν, καὶ τοὺς ἀρχαίους Ῥωμαίους, οἵτινες, διὰ τῆς πολὺς τὴν γεωργίαν ἐνασχολήσεώς των, κατὰ πολλοὺς αἰῶνας ἐγένοντο οἱ πολεμικώτεροι καὶ γενναιοψυχότεροι πάντων τῶν ἄλλων ἐθνῶν.

Ἐφεύρεσις Ταχυδρομείων καὶ Ταχυδρόμων.

Ἡ ἐφεύρεσις αὕτη ἀποδίδεται εἰς τὸν Κῦρον, καὶ δὲν γνωρίζομεν ποσῶς, ἂν πρὸ τούτου ἀναφέρεταί τι περὶ αὐτῶν. Ἐπειδὴ τὸ κράτος τῶν Περσῶν, μετὰ τὰς τελευταίας του κατακτήσεις, ἔλαβεν εὐρύχωρον ἔκτασιν, καὶ ἀπῄτει, ὅπως πάντες οἱ Διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ γράφωσιν εἰς τὸν ἡγεμόνα λεπτομερῶς, καὶ πληροφορῶσιν αὐτὸν περὶ παντὸς ὅ,τι συνέβαινεν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν των, διὰ νὰ καταστήσῃ ὁ Κῦρος ταύτην τὴν σχέσιν ἀσφαλεστέραν καὶ ταχυτέραν, ὥστε καὶ ταχέως νὰ εἰδοποιῆται, καὶ εὐθὺς νὰ δίδῃ τὰς διαταγὰς, διώρισε ταχυδρόμους καὶ ταχυδρομεῖα εἰς ἑκάστην ἐπαρχίαν. Σκεφθεὶς δὲ, ὅτι καλός τις ἵππος, διωκόμενος μετὰ βίας, πόσον δρόμον ἠδύνατο νὰ περιπατήσῃ εἰς μίαν ἡμέραν, χωρὶς ὅμως νὰ βλαφθῇ, διέταξε νὰ κατασκευάσωσιν ἀναλόγους σταύλους, κατ' ἴσα διαστήματα ἀπέχοντας, καὶ ἔπεμψεν ἵππους καὶ ἱπποκόμους, ὅπως ἐπιμελῶνται αὐτούς. Διώρισεν ὁμοίως ἐπιστάτην εἰς τοὺς σταύλους διὰ νὰ δέχηται τοὺς φακέλλους ἀπὸ τοὺς φθάνοντας Ταχυδρόμους, καὶ νὰ τοὺς ἐγχειρίζωσιν εἰς ἄλλους, καὶ τοὺς κεκοπιακότας ἵππους ν' ἀναπαύωσιν. Οἱ δὲ ταχυδρόμοι νυχθημερὸν περιεπάτουν μὲ ταχύτητα, χωρὶς νὰ τοῖς γίνεται πρόσκομμα μήτε ἡ βροχὴ, μήτε ἡ χιὼν, μήτε ἡ θερμότης, μήτε ἄλλη τις στενοχωρία. Καὶ ὁ Ἡρόδοτος ὁμιλεῖ περὶ τῶν αὐτῶν ταχυδρόμων ἐπὶ Ξέρξου.

Οὗτοι οἱ ταχυδρόμοι κατὰ τὴν Περσικὴν γλῶσσαν ὠνομάζοντο Ἄγγαροι. Ἡ διεύθυνσις τῶν ταχυδρομείων κατεστάθη σημαντικὴ θέσις, τὴν ὁποίαν ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος ἀνεπλήρωσεν. Ὁ Ξενοφῶν παρατηρεῖ ὅτι ἡ σύστασις αὕτη διήρκει ἀκόμη ἐπὶ τοῦ καιροῦ του, ὅπερ συνᾴδει ἐντελῶς μὲ τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸ βιβλίον τῆς Ἐσθὴρ περὶ τοῦ ἐκδοθέντος διατάγματος ὑπὸ τοῦ Ἀσουήρου πρὸς χάριν τῶν Ἑβραίων, διαδοθέντος ταχύτατα καθ' ἅπαν τὸ εὐρύχωρον τοῦτο κράτος διὰ τῶν ταχυδρομείων.

Ἐκπλήττεταί τις ἑλλόγως βλέπων, ὅτι τὰ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὑπὸ τοῦ Κύρου ἐφευρεθέντα, καὶ παρὰ τῶν διαδόχων του κατὰ πολλοὺς αἰῶνας μεταχειρισθέντα ταχυδρομεῖα, καὶ τόσον ὠφέλιμα εἰς τὴν Κυβέρνησιν, δὲν μετέβησαν εἰς τὴν Δύσιν, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς πλέον πεπολιτισμένους τότε λαοὺς, οἷοι ἦσαν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι. Περισσοτέρας δ' ἀπορίας ἄξιον εἶναι, ὅτι μόνον εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους περιωρίσθησαν τὰ ταχυδρομεῖα, καὶ δὲν ἐξετάθησαν μήτε πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον, μήτε δὶ' εὐκολίαν τοῦ ἐμπορίου, τῆς διεκπεραιώσεως τῶν ὑποθέσεων τῶν ἰδιωτῶν, τῆς ταχύτητος τῶν περιηγητῶν, κτλ.

Φροντὶς ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν τοῦ Κράτους.

Ὁ ἡγεμὼν εἶναι τὸ ξίφος καὶ ἡ ἀσπὶς τοῦ κράτους, τοῦ ὁποίου ἐξασφαλίζει τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀνάπαυσιν. Ὅπως ὑπερασπίζηται αὐτὸ, ἔχει ἀνάγκην ὅπλων, στρατιωτῶν, ὀχυρωμάτων, ναυστάθμων καὶ πλοίων, ἅπερ ἀπαιτοῦσι μεγάλας δαπάνας. Ἀφ' ἑτέρου, δίκαιον εἶναι νὰ ἔχῃ τι ὁ ἡγεμὼν τὸ ὑποστηρίζον τὸ μεγαλεῖον τοῦ κρά-

τους, καὶ νὰ πράττῃ τι διὰ νὰ σέβωνται τὸ πρόσωπον καὶ τὴν ἀρχήν του. Οὗτοι λοιπὸν, οἱ δύο πρῶτοι καὶ εὐλογοφανεῖς λόγοι ἔδωκαν χώραν εἰς τὸν διορισμὸν τῶν φόρων. Πρὸς τούτοις ἡ δημόσιος ὠφέλεια καὶ ἡ ἀνάγκη τοῦ ἐξοφλεῖν τὰ χρέη τοῦ κράτους ἔγειναν αἴτια, ὅπως κανονισθῇ ἡ χρῆσις τῶν φόρων. Ὅθεν οὐδὲν δικαιώτερον καὶ ἐλλογώτερον τοιαύτης ἐπιβολῆς φόρου· διότι ἕκαστος ἰδιώτης, ὅπως διατηρῆται εὐτυχὴς, ἀγοράζει οὕτω δὶ ἐλαφρᾶς φορολογίας τὴν ἀνάπαυσιν, ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς του.

Αἱ πρόσοδοι τῶν βασιλέων τῆς Περσίας συνίσταντο ἢ εἰς εἴσπραξιν χρημάτων, ἐπιβεβλημένων ἐπὶ τῶν λαῶν, ἢ εἰς συνεισφορὰν πολλῶν τῆς φύσεως πραγμάτων, ὡς γεννημάτων, ζωοτροφιῶν, χόρτων διὰ τοὺς ἵππους, καμήλων, ἵππων, καὶ παντὸς ὅ,τι σπανιώτερον ὑπῆρχεν εἰς ἑκάστην ἐπαρχίαν. Ὁ Στράβων διηγεῖται, ὅτι ὁ Σατράπης τῆς Ἀρμενίας ἔπεμπε τακτικῶς κατ᾽ ἔτος εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας 20,000 πώλους· δύναται δέ τις νὰ κρίνῃ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἀναλόγως. Οἱ φόροι ἐπὶ τῶν κεκτημένων ἐθνῶν μόνον ἐπετίθεντο, διότι οἱ φυσικοὶ ὑπήκοοι Πέρσαι ἦσαν ἐξῃρημένοι πάσης φορολογίας. Αὕτη δὲ ἡ χρῆσις ἐπὶ Δαρείου εἰσήχθη, ὅτε προσδιωρίσθη καὶ ἡ ποσότης τῶν χρημάτων, τὰ ὁποῖα ὤφειλεν ἑκάστη ἐπαρχία νὰ πληρώνῃ κατ᾽ ἔτος· ἡ ποσότης αὕτη, καθόσον δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ Ἡροδότου, ἀνέβαινε σχεδὸν εἰς τεσσαράκοντα τέσσαρα ἑκατομμύρια.

Ὁ τόπος, ὅπου ἐφύλαττον τοὺς θησαυροὺς τούτους, ὠνομάζετο Γάζα, κατὰ τὴν Περσικὴν γλῶσσαν· ὑπῆρχον δὲ τοιοῦτοι θησαυροὶ εἰς τὰ Σοῦσα, Περσέπολιν, Πασαργάδην, Δαμασκὸν, καὶ εἰς ἄλλας πόλεις. Ὁ χρυσὸς καὶ ἄργυρος ἐφυλάττοντο εἰς ἐλάσματα (βέργας), ἐξ ὧν κατεσκεύαζον νομίσματα, ὅσων ὁ ἡγεμὼν εἶχεν ἀνάγκην. Τὸ πρῶτον νόμισμα τῶν Περσῶν ἦτο ἐκ χρυσοῦ, καὶ ὠνομάζετο *Δαρεικὸς* ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Δαρείου, ὅστις πρῶτος τὸ ἔκοψε, καὶ τὸ ὁποῖον ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν μέρους ἔφερε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ ἑτέρου δε ἕνα τοξότην. Ἐνίοτε παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν ὁ *Δαρεικὸς*, ὀνομάζεται *χρυσοῦς στατὴρ*, διότι, ὡς ὁ Ἀττικὸς στατὴρ, εἶχε βάρος δύο δραχμῶν χρυσοῦ, αἵτινες εἶχον ἀξίαν δύο δραχμῶν ἀργυρῶν.

Ἐκτὸς τῶν φόρων τούτων, οἵτινες εἰσεπράττοντο εἰς χρήματα, ὑπῆρχε καὶ ἄλλη φορολογία, ἥτις ἐγένετο εἰς ζωοτροφίας διὰ τὴν τράπεζαν τοῦ ἡγεμόνος καὶ τοῦ παλατίου του, καὶ εἰς ἐπιχορήγησιν γεννημάτων, χόρτων καὶ τροφῶν πρὸς διατροφὴν τῶν στρατευμάτων, καὶ ἵππων διὰ τὸ ἱππικόν. Αἱ εἰκοσιὲξ Σατραπεῖαι ἐχορήγουν ταύτην τὴν συνεισφορὰν, ἑκάστη κατὰ τὸ μερίδιον καὶ τὸν φόρον της. Ὁ Ἡρόδοτος διηγεῖται, ὅτι ἡ Σατραπεία τῆς Βαβυλῶνος, οὖσα ἡ πλέον ἐκτεταμένη καὶ ἡ πλουσιωτέρα πασῶν, ἐχορήγει μόνη κατὰ τέσσαρας μῆνας ταύτην τὴν συνεισφοράν· ὥστε αὕτη ἔδιδε τὸ τρίτον τοῦ ὅλου, ἡ δὲ λοιπὴ πᾶσα Ἀσία τὰ δύο ἄλλα τρίτα.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω λοιπὸν, οἱ βασιλεῖς τῆς Περσίας δὲν εἰσέπραττον πάντας τοὺς φόρους εἰς χρήματα, ἀλλ᾽ εὐχαριστοῦντο νὰ λαμβάνωσι μόνον μέρος ἐξ αὐτῶν, τὰ δὲ λοιπὰ εἰς τρόφιμα, τὰ ὁποῖα παρῆγον αἱ ἐπαρχίαι· ὅπερ δεικνύει τὴν πολλὴν φρόνησιν, φιλανθρωπίαν καὶ μετριοφροσύνην τῆς κυβερνήσεως. Ἀναμφιβόλως πολὺ δύσκολον, καὶ μάλιστα εἰς τόπους μεμακρυσμένους, τὸ νὰ μεταποιῶσι τὰ τρόφιμά των εἰς χρήματα, χωρὶς νὰ ὑποστῶσι μεγάλας ζημίας· ἐνῷ τίποτε δὲν εὐκολύνει τόσον τὴν εἴσπραξιν, οὔτε φέρει κατάθλιψιν καὶ δαπάνας εἰς τοὺς λαοὺς, ὅταν ἡ κυβέρνησις λαμβάνῃ ἐξ ἑκάστης ἐπαρχίας τὰ προϊόντα αὐτῆς μὲ πληρωμὴν, ὅπερ εἶναι ὁ μόνος εὐχάριστος, φυσικὸς καὶ δίκαιος φόρος.

Ὑπῆρχον δέ τινες πόλεις, προσδιωρισμέναι πρὸς διατήρησιν τοῦ στολισμοῦ καὶ τῆς ἱματιοθήκης τῆς βασιλίσσης, ἡ μὲν διὰ τὴν ζώνην της, ἡ δὲ διὰ τὸν πέπλον της, οὕτω καὶ περὶ τῶν λοιπῶν· καὶ αὗται ἕνεκα τοῦ ἰδίου προσδιορισμοῦ των ὠνομάζοντο: αὕτη μὲν *Ζώνη*, ἐκείνη δὲ *Πέπλος* τῆς βασιλίσσης· τοῦτο δὲ ἀκόμη καὶ ἐπὶ Πλάτωνος ἐπράττετο. Προσέτι μὲ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ ἡγεμὼν ἔδιδε τότε τὰς συντάξεις εἰς ἄτομα, εἰς τὰ ὁποῖα ἤθελε νὰ χορηγήσῃ· Διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας προσδιώρισεν εἰς τὸν Θεμιστοκλέα τὸ εἰσόδημα τεσσάρων πόλεων, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν ἐπρομήθευε τὸν οἶνον, ἡ ἑτέρα τὸν ἄρτον, ἡ τρίτη τὰ φαγητὰ τῆς τραπέζης του, καὶ ἡ τετάρτη τὰ ἐνδύματα καὶ ἔπιπλά του. Καὶ ὁ Κῦρος πρὸ αὐτοῦ, ὑποληπτόμενος τὸν Κυζικηνὸν Πύθαρχον, ἐχορήγησεν εἰς αὐτὸν τὸ εἰσόδημα ἑπτὰ πόλεων· καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους τὸ αὐτὸ ἔγεινεν.

Περὶ τοῦ Πολέμου.

Οἱ λαοὶ τῆς Ἀσίας ἀφ᾽ ἑαυτῶν ἦσαν ἀρκετὰ μάχιμοι, καὶ δὲν ἐστεροῦντο γενναιοψυχίας· ἀλλ᾽ ὑπὸ τῶν τρυφῶν καὶ ἡδυπαθειῶν πάντες ἐχαυνοῦντο. Ἐξ αὐτῶν δ᾽ ἐξαιροῦνται οἱ Πέρσαι, οἵτινες πρὸ τοῦ Κύρου, καὶ μάλιστα ἐπ᾽ αὐτοῦ τοῦ ἡγεμόνος, διεσχυρίζοντο ὅτι ἐθεωροῦντο ὡς ἄνθρωποι καταλληλότατοι εἰς τὸ πόλεμον. Διότι ἡ θέσις τῆς χώρας των, τραχυτάτη καὶ πλήρης ὀρέων, συνετέλει εἰς τὴν ὁποίαν διῆγον ὀλιγαρκῆ καὶ σκληρὰν ζωὴν, ὅπερ ἐνδιέφερε πρὸς σχηματισμὸν καλῶν στρατιωτῶν· ἡ καλὴ δὲ ἀνατροφὴ, τὴν ὁποίαν οἱ Πέρσαι ἔδιδον εἰς τοὺς νέους, ἦτο ἡ πρώτη αἰτία τῆς γενναιότητος καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ λαοῦ τούτου.

Οἱ Πέρσαι ἐμορφόνοντο εἰς τὴν στρατιωτικὴν διὰ γυμνασμάτων διαφόρων. Ὑπηρέτουν δὲ εἰς τὸ στρατιωτικὸν συνήθως ἀπὸ τὸ εἰκοστὸν ἔτος μέχρι τοῦ πεντηκοστοῦ. Καὶ εἴτε ἐν καιρῷ πολέμου, εἴτε εἰρήνης, ἔφερον πάντοτε τὸ ξῖφος, ὅπερ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι δὲν ἐσυνείθιζον. Ἠναγκάζοντο δὲ νὰ καταγράφωνται στρατιῶται εἰς τὸν σημειωθέντα καιρὸν, καὶ ἐθεωρεῖτο μέγα ἔγκλημα τὸ ζητεῖν, ὅπως ἐξαιρεθῇ τις τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας πρὸς παραμυθίαν τῶν γηραλέων γονέων των, ἢ καὶ γηροκόμησιν αὐτῶν.

Ὁ Ἡρόδοτος ὁμιλεῖ περί τινος σώματος στρατιωτῶν, προσδιωρισμένων εἰς φύλαξιν τοῦ Ἡγεμόνος, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζον *Ἀθανάτους*, διότι τὸ σῶμα τοῦτο, συγκείμενον ἐκ δέκα χιλ., ὑφίστατο πάντοτε εἰς τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν, καὶ ἄν τις ἐξ αὐτῶν ἀπέθνησκεν, εὐθὺς ἀντικατεσταίνετο παρ᾽ ἄλλου· ὡς φαίνεται δὲ ἐπὶ Κύρου ἔλαβε τὴν ἀρχήν της ἡ τῶν δέκα χιλ. φρουρά. Οὗτοι διεκρίνοντο πάντων τῶν ἄλλων διὰ τοῦ λαμπροῦ ὁπλισμοῦ, καὶ ἔτι μᾶλλον διὰ τῆς γενναιοψυχίας των. Ὁ Κούρτιος Κουΐντος καὶ περὶ τούτων ἀναφέρει, καὶ περὶ ἄλλου τινὸς σώματος, συγκειμένου ἐκ 15,000 ἀνδρῶν, προσδιωρισμένων ὁμοίως ὡς σωματοφυλάκων τοῦ ἡγεμόνος, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζον *Δορυφόρους*.

ΗΔΗΟΥΔΑ

(Συνέχεια τοῦ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ).

Γ'.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ.

Λοιπόν! ζήτω! ἀνέκραξεν ὁ Καλδερών.— Θὰ λάβῃς ἓν πρόσωπον εἰς τὸν *Ὀρφέα* μου, θὰ νικήσῃς τὴν Μαγδαληνὴν καὶ ὅλας τὰς Ἰταλίδας ἀοιδοὺς, σοὶ τὸ ὑπόσχομαι Ἐγὼ ἐπιφορτίζομαι διὰ τὴν παρουσίασίν σου, διὰ τὰς πρώτας σου πράξεις. Αὔριον, ἢ κάλλιον σήμερον, θὰ ἀφήσητε αὐτὴν τὴν οἰκίαν.

— Ἰησοῦ Μαρία! μήπως εἶναι ὄνειρον; — ἐψιθύρισεν ἡ Ἄνα Μύλλερ, παρατηροῦσα ὀτὲ μὲν τὸν Καλδερὼν, ὀτὲ δὲ τὴν κόρην της. — Ἀλλὰ, κύριε, πῶς νὰ ἐμφανισθῶμεν εἰς τὸν κόσμον; πῶς νὰ παρουσιασθῶμεν; Ὁμοιάζομεν τόσῳ ἐνδεεῖς ἀνθρώπους!

— Σᾶς λέγω ὅτι ἐγὼ ἐπιφορτίζομαι δὶ ὅλα· θὰ λάβητε ἐνδύματα, ἔπιπλα, χρήματα ...

— Ἁγία Παρθένε! διέκοψεν ἡ χήρα— καὶ τίς θὰ μᾶς τὰ δώσῃ;

— Τὰ πλεονέκτημα τῆς θυγατρός σας, καὶ ἐγὼ θὰ κάμω πρῶτος τὴν ἀρχήν.

Ἡ Ἀνθοῦλα δὲν ἤκουε πλέον, ἀλλὰ περιήρχετο βραδέως τὴν αἴθουσαν, ὡς ἵνα ἀποχαιρετήσῃ ὅλην ταύτην τὴν ἀθλιότητα καὶ πτωχίαν. Ἡ κόρη εἶχεν ἤδη τὴν συνείδησιν τῶν προτερημάτων της καὶ τὸ προαίσθημα τοῦ μέλλοντός της.

— Μῆτέρ μου — εἶπεν ἐπανελθοῦσα εἰς τὸ κύμβαλον, ἐφ᾽ οὗ ἐστηρίχθη μετά τινος χειρονομίας χαρᾶς μελαγχολικῆς· — μῆτέρ μου, μόνον αὐτὸ θὰ λάβωμεν μαζῆ μας· τώρα δὲ, οὐδὲ ἑκατὸν χιλιάδας ῥεάλια ἂν μᾶς δώσωσι, δὲν θὰ τὸ πωλήσωμεν.

Μετὰ παρέλευσιν ἑνὸς μηνὸς ἀπὸ τὰ συμβάντα, ἅτινα διηγήθημεν, μέγα πλῆθος συνέῤῥευσεν εἰς τὸ θέατρον τοῦ Σταυροῦ. Αὐτὴν ταύτην τὴν ἑσπέραν, ἡ Ἀνθὴ Μύλλερ ἔμελλε νὰ κάμῃ τὴν πρώτην παράστασιν εἰς τὸ νέον δρᾶμα τοῦ Καλδερὼν - δελὰ - Βάρκα. Ἡ τε αὐλὴ καὶ ἡ πόλις ἦσαν ἐκεῖ διὰ νὰ κρίνωσι περὶ τῆς νέας ἀντιπάλου τῆς Μαγδαληνῆς· καὶ τινὲς μὲν, ἔνθερμοι θαυμασταὶ τῆς Ἰταλίδος τραγῳδιστρίας, ᾤκτειρον τὴν κόρην ἐκείνην, ἥτις ἤρχετο ἀφρόνως νὰ παλαίσῃ κατὰ πνεύματος μέχρις ἐκείνου ἀμιμήτου· ἄλλοι δὲ ἐλάμβανον μέρος ὑπὲρ τῆς προστατευομένης τοῦ Καλδερὼν-δελὰ-Βάρκα, καὶ ηὔχοντο ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας της, διότι αἴσθημα ἐθνικῆς φιλοτιμίας διέθετεν αὐτοὺς ὑπὲρ ταύτης, καὶ οἱ πλεῖστοι ἐπεθύμουν ὥστε ἡ Ἱσπανὶς νὰ ὑπερβῇ τὴν Ἰταλίδα.

Ἡ εὐρεῖα αἴθουσα, περὶ τὴν ὁποίαν κλιμακηδὸν παρετάσσοντο ὅλαι αἱ διάπυροι καὶ περίεργοι σῦται κεφαλαὶ, ἦτον ἀρκετὰ κακῶς πεφωτισμένη· ἀλλ᾽ ἐν αὐτῇ ὑπῆρχον τοσαῦτα κοσμήματα, τοσοῦτοι κόσμοι καὶ τοσαῦται ἀνθοδέσμαι, ὥστε τὰ ζωηρὰ τούτων χρώματα, αἱ χρυσώσεις, τὰ κειμήλια, ἅτινα ἐξέπεμπον τὰς ἀκτῖνάς των ἐν τῇ σκιᾷ, ἐφαίνοντο φωτίζοντα τοὺς θεατὰς διὰ τῶν ἀπαυγασμάτων αὐτῶν. Ἡ ὀρχήστρα εἶχεν ἤδη τοποθετηθῆ πρὸ τῶν φώτων τοῦ παρασκηνίου, ὄπισθεν δὲ τῆς αὐλαίας ἠκούετο συγκεχυμένος θόρυβος, ὅμοιος πρὸς τὸν θόρυβον τῆς αἰθούσης, ὡς ἂν τὸ ἥμισυ τοῦ δημοσίου κατέλαβε τὴν σκηνήν. Πραγματικῶς, τὰ θρονία, ἅτινα ἦσαν τεθειμένα πρὸ τῶν παρασκηνίων, κατελήφθησαν ἤδη ὑπὸ τῶν ἐκλεκτοτέρων θεατῶν, ὑπὸ τῶν προνομιούχων ζηλωτῶν.

Τέλος πάντων ἀνυψώθη ἡ αὐλαία καὶ πάραυτα ἀποκατέστη βαθεῖα σιωπή. Ἡ σιωπὴ ἀσθενῶς ἐφωτίζετο διὰ λαμπάδων κεκρυμμένων ὑπὸ μεταξωτὰ ὑφάσματα· ἐν τῷ βάθει, μεγάλα ναστόχορτα μὲ λευκοφαίους εἰκόνας, παρίστανον τοὺς βράχους τῆς Θράκης, καί τινα δένδρα ἐκ πρασίνου χόρτου, ἐξέχοντα τῶν παρασκηνίων, παρίστανον ἓν δάσος. Ἐκεῖ ὑπῆρχεν ὅλη ἡ πολυτέλεια τῶν σκηνογραφιῶν, ὅλα τὰ παραστατικὰ ἀναλώματα τῆς ἐποχῆς ταύτης.

Ὅλα τὰ πρόσωπα, ἤδη ἀκίνητα καὶ ποσεκτικὰ, ἔστρεφον τὰ βλέμματά των πρὸς τὴν εἰσέτι κενὴν σκηνήν· ἡ ὀρχήστρα ἔπαιζε τοὺς πρώτους ῥυθμοὺς τῆς ἐνάρξεως· πάντες δὲ ἤκουον μετὰ βαθείας προσοχῆς. Ἡ Ἀνθοῦλα, ἥτις ὤφειλε νὰ φανῇ πρώτη εἰς τὴν σκηνὴν, ἦτον ὀρθὴ εἰς τὸ παρασκήνιον μεταξὺ τῆς μητρός της καὶ τοῦ

Καλδερὼν - δελὰ- Βάρκα. Οὐδεὶς ἐκ τοῦ συμπλέγματος τούτου, ὅπερ ἦν μεμακρυσμένον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὑποκριτὰς, ὡμίλει· ἡ νεᾶνις ἦτο ὠχρὰ ὑπὸ τὸ ψιμμύθιον, ἀλλ᾽ οὐδὲν ἄλλο προὔδιδε τὴν βαθεῖαν συγκίνησίν της. Εἶχε τὸ βλέμμα προσηλωμένον ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ ἔσφιγγε τὰς συνηνωμένας χεῖράς της ἐπὶ τοῦ στήθους της, ὡς ἂν ἤθελε νὰ περιστείλῃ τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας της. Ἦτον ἀληθῶς ὡραία κατὰ τὴν σιγμὴν ταύτην μετὰ τῆς ἐξ ὁλοσηρικοῦ μαύρου ἐσθῆτός της κεντημένης διὰ πρασίνων φυλλωμάτων καὶ τῆς κυματιζούσης κόμης της, ἐστεμμένης διὰ ῥόδων· ὡμοίαζε δὲ τὴν δειλὴν Εὐρυδίκην, τὴν ὠχρὰν νύμφην, ἣν ὁ ἔρως συζύγου ἔμελλεν ἵνα ἀποσπάσῃ τοῦ ᾅδου.

Ὅτε δὲ ἡ ὀρχήστρα ἔπαιζε μετὰ θορυβώδους τόνου ἐπιτάσεως τὰς τελευταίας συμφωνίας τῆς ἐνάρξεως, ὁ Καλδερὼν- δελὰ- Βάρκα ἔλαβε τὴν χεῖρα τῆς Ἀνθούλας καὶ τῇ εἶπε συγκεκινημένῃ τῇ φωνῇ:

— Ἐμπρὸς, ἰδοὺ ἡ στιγμή!

Αὕτη ἐσκίρτησε, καὶ θεωροῦσα πρὸ αὐτῆς ὡς ἂν ἄβυσσος ἠνοίγετο ὑπὸ τὰ βήματά της: — Ὦ! ἐψιθύρισε λειποθυμοῦσα — φοβοῦμαι.

— Ἀνθοῦλα! ἀγαπητή μοι Ἀνθοῦλα! ἀνέκραξεν ὁ Καλδερών — σὲ καθικετεύω, λάβε γενναιότητα! . . . μήπως δὲν εἶσαι βεβαία διὰ τὴν ἱκανότητα, τὸν θρίαμβόν σου; . . Συλλογίσου τὸ μέλλον, τὸ ὁποῖον ἀνοίγεται πρὸ ποδῶν σου . . . Ὁδεύεις πρὸς τὴν τύχην, τὴν δόξαν . . .

Ἡ νεᾶνις ἤγγισε διὰ τῆς χειρὸς τὸ μέτωπόν της, κεκαλυμμένον ὑπὸ ψυχροῦ ἱδρῶτος, καὶ ἀνεστέναζεν ἐκ βαθέων ὡς ἂν ἔμελλε νὰ ἀφήσῃ τὴν ζωήν.

— Ἄγε, διὰ τὴν τύχην! τὴν δόξαν! ἐπανέλαβεν ὁ Καλδερών.

— Διὰ τὴν μητέρα μου! εἶπεν ἐκείνη βαθείᾳ τῇ φωνῇ, στρεφομένη πρὸς τὴν Ἄνναν Μύλλερ.

Καὶ πάραυτα ἐφάνη εἰς τὴν σκηνήν.

Ἡ Ἄννα Μύλλερ ἐπίσης ὠχρὰ, ἐπίσης τρέμουσα ὡς καὶ ἡ θυγάτηρ της, ἐστηρίχθη εἰς τὸν βραχίονα τοῦ Καλδερών. Τὰ γόνατα αὐτῆς ἐκάμπτοντο· ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ, ἤθελε νὰ ἀκούσῃ, ἀλλὰ πέπλος ἐκάλυπτε τοὺς ὀφθαλμούς της, βόμβος ἀλγεινὸς ἀντήχει εἰς τὰ ὦτά της, καὶ αὐτὴ ᾐσθάνετο ἑαυτὴν θνήσκουσαν. Ὁ Καλδερὼν ἠκροάζετο πλήρης ταραχῆς καὶ ἀγωνίας, τὸ βλέμμα προσηλωμένον ἔχων ἐπὶ τῆς Ἀνθούλας· καὶ αὐτὸς ἐπίσης ἐφοβεῖτο. Ἀλλ᾽ ἡ ἀβεβαιότης αὕτη, οἱ φόβοι οὗτοι, δὲν διήρκεσαν πολύ. Ἡ Ἀνθὴ ἔψαλεν ἐν τῷ μέσῳ βαθυτάτης σιωπῆς, οἱ θεαταὶ δὲν ἀνέπνεον πλέον· ἔπειτα δὲ χείμαῤῥος χειροκροτήσεων τοιούτων, ὁποίας δὲν ἤκουσάν ποτε ὑπὸ τὰ φατνώματα τοῦ θεάτρου τοῦ Σταυροῦ, ἐχαιρέτησε τὴν αὐγὴν τῆς ἐξόχου ταύτης ἐπιτηδειότητος. Ἡ πρώτη δὲ αὕτη δοκιμασία ἦν ἀρκετή· ἡ Μαγδαληνὴ ἡττήθη. Μετὰ μίαν στιγμὴν, ἡ Ἀνθοῦλα εἰσῆλθεν ἐκ νέου εἰς τὸ παρασκήνιον, ἄθυμος, μὲ βραχίονας ἐκτεταμένους.

— Μῆτέρ μου, ἐψιθύρισε ῥιπτομένη εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Ἄννης Μύλλερ—μῆτέρ μου, ἄχ, ἐνόμιζον ὅτι θὰ ἀποθάνω.

— Ζήτω ἡ Ἀνθοῦλα, ἔ, ζήτω, ἀνεκραύγασεν ὁ Καλδερὼν μετ᾽ ἐνθουσιασμοῦ, φιλῶν αὐτῆς τὰς χεῖρας·—ἰδοὺ τὸ ὡραιότερον τῶν πρώτων δοκιμίων, ἀφ᾽ ὅσα ἐπὶ ζωῆς μου εἶδον.

Οἱ νέοι, οἵτινες ἐκάθηντο ἐπὶ τῶν παρὰ τῇ σκηνῇ ἐδωλίων, ἠγέρθησαν νὰ συγχαρῶσι τὴν νέαν κόρην, ἥτις, ὅλως συγκεκινημένη καὶ μειδιῶσα, ὑπεδέχετο μετ᾽ ἀφελοῦς χαρᾶς τὰς πρώτας ταύτας ὑποκλίσεις.

— Ἄρχοντες—ἀνεφώνησεν ὁ Καλδερὼν θριαμβεύων—τώρα εἰμπορεῖτε νὰ εἰπῆτε ὅτι ἡ πρώτη τραγωδίστρια τοῦ κόσμου εἶναι Ἱσπανίς.

Τὸ δρᾶμα τοῦ Ὀρφέως ἐτελείωσεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς αὐτῆς παραφορᾶς τοῦ θαυμασμοῦ· τὸ κοινὸν ἐχαιρέτισε τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως καὶ τῆς νέας ἀοιδοῦ διὰ φρενητικῶν χειροκροτήσεων. Οἱ παλαιότεροι φοιτηταὶ τοῦ θεάτρου δὲν ἐνθυμοῦντο τοιοῦτον θρίαμβον. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Καλδερόνη, ἡ τοσούτῳ ἀγαπητὴ ἐρωμένη Φιλίππου τοῦ Δ΄. δὲν ἔλαβεν εἰς τὰς μᾶλλον ὡραίας αὐτῆς ἡμέρας ἐπιτυχίαν ὁμοίαν πρὸς τὴν τῆς Ἀνθούλας.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης, ὡς τὸ προεῖδεν ὁ Καλδερὼν, ὁ Ἰταλικὸς *στρατὸς* ἔψαλλε πρὸ τῶν κενῶν θρονίων, ἡ δὲ Μαγδαληνὴ ἦλθε ταπεινῶς νὰ αἰτήσῃ ἓν πρόσωπον, ὅπερ ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ὀρφέως οὐδὲ κἂν τῇ ὑπεσχέθη. Τοῦτο ὑπῆρξεν ἀνήκουστος τῆς τύχης μεταβολὴ διὰ τὴν πτωχὴν ἐκείνην χήραν καὶ τὴν νεάνιδα ἐκείνην, αἵτινες ἐμαραίνοντο ἐπὶ τοσοῦτον ἤδη καιρὸν ἐν τῇ ἀθλιότητι, ὑπέφεραν παντοειδεῖς στερήσεις, ὅλους τοὺς πόνους ἐσχάτης πενίας. Ἤδη δὲ ἐγένοντο πλούσιαι, ἐπληρώθησαν δι᾽ ὅλων τῶν ἀγαλλιάσεων, ἃς προξενεῖ μεγάλη τις ἐπιτυχία· ἀλλ᾽ ἡ εὐδαιμονία δὲν τὰς ἐθάμβωσεν· ἡ μὲν Ἄννα Μύλλερ ἦτον εἰσέτι ἡ ἁπλῆ καὶ ἀξία ἐκείνη γυνὴ, ἥτις ὑπέστη μετὰ τοσαύτης γενναιότητος καὶ καρτερίας τοὺς παρελθόντας πόνους της, ἡ δὲ Ἀνθοῦλα εἶχεν ἀείποτε τὴν αὐτὴν ὑποταγὴν πρὸς τὴν μητέρα της, τὴν αὐτὴν εὐπείθειαν εἰς τὰ καθήκοντά της καὶ τὴν αὐτὴν ἀφιλοκερδῆ καὶ ἀδιάφορον ἀγάπην πρὸς τὴν τέχνην της.

Κατὰ τὰς ἡμέρας, καθ᾽ ἃς ἔπαιζεν ἡ Ἀνθοῦλα, ἐκτυπῶντο εἰς τὴν θύραν τοῦ θεάτρου· ἑκάστη πρᾶξις ἐσημειώθη δι᾽ ἑνὸς θριάμβου, καὶ τὴν τελευταίαν σκηνὴν βροχὴ ἀνθοδεσμῶν ἔπιπτεν εἰς τοὺς πόδας της, κεραυνὸς χειροκροτήσεων ἐκάλυπτε τὴν ἀποχώρησίν της. Τότε δὲ, τεταραγμένη, τρέμουσα ἐκ χαρᾶς ἡδείας, ἔκλινε πρὸ τοῦ εἰδωλολάτρου ἐκείνου κοινοῦ, ηὐχαρίστει αὐτὸ διὰ χειρονομίας πλήρους συμπαθείας καὶ εὐγνωμοσύνης, μεθ᾽ ὃ, ὅτε ἡ αὐλαία κατεβιβάζετο, ἀπήρχετο πλησίον τῆς μητρός της, ἥτις, ὑπερήφανος, εὐτυχὴς καὶ μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς δακρυβρέκτους, τῇ ἔλεγε:

— Πόσον καλὰ ἐτραγῴδησες αὐτὸ τὸ ἑσπέρας, Ἀνθοῦλά μου, πῶς σὲ ἐχειροκρότησαν.

Ἀληθῶς ἦτον ὡραία καὶ γλυκεῖα ζωή· αἱ ἡμέραι παρήρχοντο ταχεῖαι ἐν μέσῳ τῶν θριάμβων ἐκείνων, οὓς καὶ αὐτὸς ὁ φθόνος ἐσέβετο. Ἡ Ἀνθοῦλα εἰ; τὸ πνεῦμα καὶ τοὺς τρόπους της εἶχε γλαφυρότητά τινα ἔμφυτον· ὁρμεμφύτως ἠγάπα πᾶν πλούσιον καὶ ὡραῖον· διότι εὑρέθη αἴφνης εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τῆς νέας της θέσεως. Ἐνώπιον ὅλης ταύτης τῆς πολυτελείας καὶ τοῦ πλούτου, αὕτη πολλάκις ἀνεμιμνήσκετο τὴν ἀρχαίαν της δυστυχίαν, καὶ παρέβαλλε τὸ ὡραῖόν της δωμάτιον, ὅπερ ἤδη εἶχεν ἐν τῇ Μεγάλῃ Πλατείᾳ, πρὸς τὴν ἀθλίαν οἰκίαν τῆς ὁδοῦ τοῦ *Ὀρατοῦ Ἡλίου*. Συνεχῶς δὲ, καθημένη πρὸ τοῦ κυμβάλου, τὸ ὁποῖον κατεῖχεν ἤδη τὸ καλλίτερον μέρος τῆς αἰθούσης, ἔλεγε πρὸς τὴν μητέρα της στενάζουσα:

— Φεῦ, ἂν ἔζη ὁ πατήρ μου τώρα.

— Ὁ Θεὸς δὲν δίδει συγχρόνως τόσην εὐτυχίαν εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, ἀπεκρίνετο ἡ Ἄννα Μύλλερ μετὰ καρτερίας.

Μετὰ τὰς πρώτας ἐπιτυχίας τῆς Ἀνθούλας, ὅλοι οἱ νέοι σύλικοὶ ἠθέλησαν νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς αὐτήν· ὅλαι αἱ μεγάλαι δέσποιναι τὴν προσεκάλεσαν διὰ νὰ ὑπάγῃ νὰ ψάλῃ εἰς τὰ λαμπρὰ ἐκεῖνα *σεράῖα*, ἐν οἷς συνηθροίζετο ἡ ὑψηλοτέρα κοινωνία τῆς Μαδρίτης. Ἀλλ᾽ ἡ Ἄννα Μύλλερ ἀπεποιήθη νὰ δεχθῇ τὰ δείγματα ταῦτα τοῦ θαυμασμοῦ, τὴν προθυμίαν ταύτην ἑνὸς κόσμου, εἰς ὃν ἡ θυγάτηρ αὐτῆς δὲν ἐκλήθη ἵνα ζήσῃ· μητρικόν τι ἔνστιγμα, φρονήσεώς τινος αἴσθημα, τῇ ἔλεγεν ὅτι ἡ Ἀνθοῦλα διέτρεχε κινδύνους ἐκεῖ, καὶ ὅτι, εἰς τὸ ἐπιτήδευμα, ἐν ᾧ ἡ Πρόνοια εἶχε θέσει αὐτὴν, ἡ νεᾶνις δὲν ὤφειλε νὰ ζῇ εἰ μὴ διὰ τὴν τέχνην της καὶ διὰ τὸ κοινὸν, ὑφ᾽ οὗ ἠγαπᾶτο. Εἶδεν ὅτι διὰ τὴν ἡσυχίαν, τὴν ὑπόληψιν τῆς Ἀνθούλας, ἔπρεπε νὰ κλεισθῶσιν ἐν τῇ σχεδὸν αὐστηρᾷ ταύτῃ ζωῇ, καὶ ἐνέδωκεν. Ἡ ὡραία ἀοιδὸς, περὶ ἧς ὡμίλει ὅλος ὁ κόσμος καὶ εἰς τῆς ὁποίας τὰ βήματα συνεθλίβοντο πάντες, δὲν ἐξήρχετο ἄλλοτε τῆς οἰκίας της ἢ ἵνα ἀπέλθῃ εἰς τὸ θέατρον καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν.

Εἷς μόνος ἄνθρωπος ἔζη ἐν οἰκειότητι στενῇ μετὰ τῆς οἰκογενείας ταύτης, καὶ οὗτος ἦν ὁ Καλδερὼν - δελὰ - Βάρκα. Κατέστη φυσικῶς ὁ σύμβουλος καὶ ὁ φίλος τῶν δύο τούτων γυναικῶν· αὗται τὸ πᾶν ὤφειλον εἰς αὐτὸν, καὶ, ἐν τῇ διαχύσει τῆς εὐγνωμοσύνης των, τῷ ἀνέφερον τοῦτο καθ᾽ ἑκάστην. Πολλάκις δὲ ἡ Ἄννα Μύλλερ τῷ ἔλεγεν:

— Ἐὰν ἀπέθνησκον, ἡ Ἀνθοῦλα δὲν θὰ ἔμενε μόνη εἰς τὸν κόσμον· ἠξεύρω ὅτι θὰ τῇ ἀφήσω εἰς σᾶς, ἕνα προστάτην, ἕνα φίλον, δεύτερον πατέρα.

— Μάλιστα, δεύτερον πατέρα, διότι τὴν ἀγαπῶ ὡς ἂν ἦτο θυγάτηρ μου, ἀπεκρίνατο στενάζων ὁ ταλαίπωρος Καλδερών.

Ἡ Ἀνθοῦλα εὑρίσκετο εἰς τὸ θέατρον ἀπὸ ἑνὸς ἤδη ἔτους, καὶ εἶχεν ἀφιχθῆ ἤδη εἰς τὴν ἀκμήν της· προσήγγισεν εἰς τα ὑψηλότερα ὅρια τῆς τέχνης της. Τὸ δαιμόνιον τῆς κόρης ταύτης ἐμάντευσε πᾶν τὸ φοβερὸν καὶ παθητικὸν τῶν παθῶν· τὸ ἔμφυτον αὐτῆς τῇ ἀπεκάλυψε πῶς κινοῦσι τὰς χορδὰς, αἵτινες ἠχοῦσιν ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ καρδίᾳ. Ἐξέφραζε τὸν ἔρωτα, τὴν ζηλοτυπίαν, τὴν λύπην, μετὰ τόνων, οἵτινες εὕρισκον μίαν ἠχὼ εἰς τὰς καρδίας ὅλων, ἀλλ᾽ ἠγνόει ὅλως διόλου αὐτὴ ἡ ἰδία τὰ αἰσθήματα, ἅτινα μετέφραζε μετὰ τοσαύτης δυνάμεως, δὲν ἠγάπησεν εἰσέτι. Πλὴν, εἶχεν ἤδη ἐμπνεύσει πολὺν ἔρωτα· πολλοὶ φιλάρεσκοι ἱππόται τῇ ἔπεμψαν ἐπιστολὰς, τὰς ὁποίας ἡ Ἄννα Μύλλερ ἔῤῥιπτεν εἰς τὸ πῦρ χωρὶς νὰ τὰς ἀναγνώσῃ, καὶ ἐκαμνον κώμους (*πατινάδες*), τοὺς ὁποίους ἡ νεάνις δὲν ἤκουε, διότι ὁ θάλαμος, ἐν ᾧ ἀνεπαύετο, παρὰ τῇ μητρὶ της, δὲν εἶχε ποσῶς ἐξώστεγον πρὸς τὴν ὁδόν.

Μεταξὺ τοῦ πλήθους ἐκείνου, ὅπερ περιεκύκλου αὐτὴν ἐν ἀποστάσει, ἡ Ἀνθοῦλα εἶχε μολοντοῦτο παρατηρήσει τινὰ ἄνδρα, ὅστις καθ᾽ ἑκάστην εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς διαβάσεώς της, καὶ ὅστις, μόνος ἴσως, δὲν εἶχεν ἀπευθύνει ποτὲ πρὸς αὐτὴν οὐδένα ἐκ τῶν κολακευτικῶν ἐκείνων λόγων, οὓς αὕτη ἐδέχετο ἐν τῷ μέσῳ τῶν θριάμβων της. Ἐκάθητο συνήθως ἐπὶ τῶν θρονίων τῆς σκηνῆς, καὶ ἐκεῖ, προσεκτικὸς, ἀκίνητος, ἐφανέρου τὴν ἐπιδοκιμασίαν του, μειδιῶν μόνον ἢ χειρονομῶν ἐκφραστικώτατα. Ἦτο νέος, κομψὸς καὶ ὡραῖος, ἀλλ᾽ ἐν τῇ φυσιογνωμίᾳ του ὑπῆρχέ τι σοβαρὸν καὶ ἀγέρωχον, ὅπερ ἀντέβαινε παραδόξως πρὸς τὴν λεπτότητα τῶν χαρακτηριστικῶν του καὶ τῆς γυναικείας σχεδὸν χάριτος ὅλου τοῦ ἀτόμου του· ἡ κόμη του, ἣν ἔφερε μακρὰν κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ καιροῦ, ἦτο χρώματος ξανθοῦ ἀπαστράπτοντος, οἱ δὲ κεχρυσωμένοι αὐτοῦ βόστροχοι ἔπιπτον ἐπὶ λαιμοῦ λεπτοῦ καὶ κομψοῦ, ὡς ὁ λαιμὸς νεάνιδος· ἀλλὰ τραχὺς καὶ φαιὸς μύσταξ ἀνυψοῦτο βοστρυχηδὸν ἐπὶ τῆς ῥοδινῆς παρειᾶς του, καὶ αἱ εὐρεῖαι αὐτοῦ ὀφρῦς, συνεχῶς πλησιαζουσαι ἡ μίαν τὴν ἄλλην, κατέστελλον τὴν λάμψιν καὶ τὴν γλυκύτητα τῶν γλαυκῶν ὀφθαλμῶν του.

Ἡ Ἀνθοῦλα ἔβλεπε πάντοτε εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν τὸν ἱππότην τοῦτον, ὅστις εἰς οὐδένα ὡμίλει καὶ ὃν οὐδεὶς ἐφαίνετο γνωρίζων, τέλος δὲ κατέστη πλέον εὐκίνητος εἰς τὰ ἄφωνα δείγματα τοῦ θαυμασμοῦ του ἢ εἰς τὰς φρενητικὰς χειροκροτήσεις, δι᾽ ὧν ἐχαιρέτων τὴν νέαν αὐτῆς δόξαν. Ἐμφανιζομένη εἰς τὴν σκηνὴν, τὸν ἀνεζήτει διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ, ὅτε συνήντα αὐτὸν,

ᾐσθάνετο ἐν τῷ βάθει τῆς ψυχῆς της ἄγνωστόν τινα ταραχὴν, εὕρισκε μεγαλειτέρας ἐμπνεύσεις καὶ εἶχεν ὁρμὰς εὐαισθησίας, πόθων μεγάλων, καὶ ἀληθῆ δάκρυα ἐκάλυπτον τοὺς ὀφθαλμούς της. Ἡ παρουσία τοῦ ἀνθρώπου τούτου ἐρρίπτεν ἰσχυρὸν ἐνδιαφέρον εἰς ἕκαστον περιστατικὸν τῆς δραματικῆς ζωῆς της· ἦτο δὲ ὑπερήφανος, διότι ἔκαμνεν αὐτὸν νὰ παρευρίσκηται εἰς τὰς ἐπιτυχίας της, καὶ ὅτε αἱ ἀνθοδέσμαι, οἱ στέφανοι ἔπιπτον πρὸ τῶν ποδῶν της, τότε ἐστρέφετο πρὸς αὐτὸν δι' ἀκουσίου τινὸς κινήματος θριάμβου καὶ χαρᾶς, περιμένουσα ἓν βλέμμα, ἓν μειδίαμά του. Τοῦτο διήρκεσεν οὕτως ἐπί τινα χρόνον· ἔπειτα ὅμως αἴφνης ἡ Ἀνθοῦλα ἐδοκίμασεν ἀνησυχίαν τινὰ κρυφίαν, εἶδός τι ἀνυπομονησίας καὶ λύπης, ἧς δὲν ἠδύνατο νὰ κατισχύσῃ. Ἐν τῇ εὐρείᾳ ταύτῃ αἰθούσῃ, ὑπὸ τὰ βλέμματα τοῦ εἰδωλολάτρου τούτου πλήθους, ἐπεθύμει τὸν θαυμασμὸν ἑνὸς μόνου ἀνθρώπου καὶ δὲν ἦτο βεβαία ὅτι ἐπέτυχεν αὐτόν· δι' ἕνα λόγον ἐκ τοῦ στόματός του, ἐχάριζεν ὅλους τοὺς θριάμβους της, καὶ τοῦτον τὸν λόγον δὲν τὸν ἐπρόφερέ ποτε εἰς αὐτὴν, καὶ παρευρίσετο εἰς τὰ θορυβώδη ταῦτα δράματα καὶ τὰς ἐνθουσιαστικὰς ταύτας ἐπιτυχίας, μετὰ τῆς αὐτῆς γαληνίου καὶ κεκρατημένης φυσιογνωμίας, μετὰ τῶν αὐτῶν σχημάτων σιωπηλῆς ἐπιδοκιμασίας. Εἰς τοιαύτην δὲ κατάστασιν ἦλθεν ἡ νεᾶνις, ὥστε ἀδιακόπως ἐνησχολεῖτο διὰ τὴν παρουσίαν ἢ τὴν ἐνθύμησίν του, ζῶσα διὰ τοῦ παραδόξου τούτου αἰσθήματος, ὅπερ οὐδεὶς εἶχε μαντεύσει, καὶ αὐτὴ ἡ ἰδία δὲν ἐνόει· ἐβυθίζετο εἰς εἰκασίας περὶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου, οὗτινος καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα ἠγνόει· εἶχε δὲ μέγαν πόθον νὰ ἀκούσῃ, νὰ μάθῃ τι περὶ αὐτοῦ, καὶ μολονοτοῦτο δὲν ἔκαμέ ποτε μίαν ἐρώτησιν, δὲν εἶπεν ἕνα λόγον, ὅστις νὰ δείξῃ ὅτι μόνον τὸν εἶχε παρατηρήσει. Ὅλα ἐλάμβανον χώραν εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας της, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ μήτηρ της δὲν τὴν ἐμάντευσε.

Κατά τινα ἑσπέραν, ἡ Ἀνθοῦλα ἐφάνη πάλιν εἰς τὴν σκηνὴν ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Εὐρυδίκης, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὑποκριθῇ ἀκριβῶς πρὸ ἑνὸς ἔτους, τὸ δὲ κοινὸν, τὸ ὁποῖον ἔδραμεν ἀθρόον εἰς τὸ ἐπέτειον τοῦτο, ἐχαιρέτα αὐτὴν διὰ μακρῶν χειροκροτήσεων· τελειωθείσης δὲ τῆς σκηνῆς, ἐζήτησεν ἐκ νέου νὰ ἐμφανισθῇ ἡ νεαρὰ τραγῳδίστρια, βροχὴ ἀνθέων ἔπεσον εἰς τοὺς πόδας της, τριπλοῦς χείμαῤῥος χειροκροτήσεων ἐκλόνισε τοὺς τοίχους τῆς αἰθούσης, ὅλοι δὲ οἱ θεαταὶ ἦσαν ὄρθιοι καὶ ἔπληττον τὰς χεῖρας. Ἡ Ἀνθοῦλα ἔκλινεν, ὠχρὰ, διάπυρος, μὲ καρδίαν πάλλουσαν ὑπὸ χαρᾶς καὶ εὐγνωμοσύνης, μεθ' ὃ, ἀνυψώσασα τοὺς ὀφθαλμοὺς, εἶδεν εἰς διάστημα δύο ἀπ' αὐτῆς βημάτων τὸν ἄγνωστον, θέτοντα τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ στήθους του καὶ κλίνοντα πρὸ αὐτῆς ὅπως καὶ αὐτὴ ἔκλινε πρὸ τοῦ κοινοῦ, μὲ τὸ αὐτὸ βλέμμα πλῆρες συγκινήσεως καὶ εὐδαιμονίας. Εἰς τὸ σχῆμα τοῦτο, ἡ Ἀνθοῦλα κατέστη τρέμουσα, ἐχαμήλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἔμεινεν οὕτω, λησμονοῦσα πᾶν ὅ,τι τὴν περιεκύκλου, μὴ γνωρίζουσα πλέον ποῦ εὑρίσκετο, οὔτε τί συνέβαινε περὶ αὐτήν. Εὐτυχῶς, ὁ ὑποκριτὴς, ὅστις τῇ ἔδιδε τὴν χεῖρα, παρετήρησεν ὅτι αὕτη ὠχρία, καὶ ἔσπευσε νὰ ἀπαγάγῃ αὐτὴν εἰς τὰ παρασκήνια, ὅπου εὗρε τὴν μητέρα της καὶ τὸν Καλδερὼν δελὰ-Βάρκα.

— Ἀλήθεια, ὡραία ἡμέρα, Ἀνθοῦλά μου, ἀνεφώνησεν ἡ Ἄννα Μύλλερ δακρύουσα ἐκ χαρᾶς.

— Ὦ, ναὶ, ναὶ, μῆτέρ μου, ἀπεκρίνατο ἐκείνη, ἀνεγείρουσα δειλῶς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ θεωροῦσα περὶ αὐτήν.

Ἐκεῖνος, ὃν ἀνεζήτει, ἵστατο εἰσέτι πλησίον τῆς σκηνῆς, ὄρθιος καὶ στηριζόμενος ἐπὶ μιᾶς τήλης· τὸ συγκεκινημένον βλέμμα του δὲν ἄφησε τὴν Ἀνθοῦλαν. Τότε δὴ αὕτη ἐστηρίχθη ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ Καλδερὼν - δελὰ - Βάρκα καὶ τῷ εἶπε μετὰ βιαίου παλμοῦ τῆς καρδίας:

— Δὸν Πέτρε, γνωρίζετε τὸν κύριον ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐκεῖ ἔμπροσθέν σας; ὅστις φέρει μεταξωτὸν μαῦρον κολόβιον καὶ σμαράγδινον κόμβον εἰς τὸν πῖλόν του;

— Εἶναι Γάλλος, ἀπεκρίνατο ὁ Καλδερὼν ἀπροσέκτως, νομίζω ὅτι ὀνομάζεται μαρκίσιος Ῥιβιέ.

— Ἄ, εἶναι ξένος;

— Ναὶ, εἶναι μεγιστὰν, ὅστις περιηγεῖται διὰ νὰ γνωρίσῃ τὸν κομψὸν κόσμον ὅλων τῶν τόπων. Εἶναι ὀλίγος καιρὸς ἀφοῦ ἦλθε καὶ ἐδῶ, εἰς τὴν Μαδρίτην.

— Καὶ εἶναι λοιπὸν ἐδῶ περαστικός; ἐπανέλαβεν ἡ Ἀνθοῦλα, ἧς ἡ καρδία ἔπαυσε νὰ κτυπᾷ καὶ ἥτις περιέμενε μετὰ φρικτῆς ἀγωνίας τὴν ἀπόκρισιν τοῦ Καλδερών· ἀλλ' οὗτος δὲν τὴν ἤκουσε τὴν φορὰν ταύτην καὶ ἐτήρησε σιωπήν.

— Ἄγωμεν, κόρη μου, εἶπεν ἡ Ἄννα Μύλλερ μετὰ μερίμνης, αὐτὴ ἡ ἑσπέρα σὲ ἐκούρασε. Παναγία μου, αἱ χεῖρές σου εἶναι παγωμέναι καὶ σὺ τρέμεις ὁλόσωμος· ἐλθὲ, ἂς ἔμβωμεν.

Κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην ἡ Ἀνθοῦλα δὲν ἐκοιμήθη, ἔκλαυσε μέχρι τῆς πρωΐας, ἐπαναλέγουσα ἀπαύστως ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας της: — Ὁ μαρκήσιος Ῥιβιὲ, εἷς Γάλλος μεγιστάν . . . θὰ ἀναχωρήσῃ μετ' ὀλίγον ἴσως . . . Ἰησοῦ, Θεέ μου, διατὶ ἦλθεν εἰς Μαδρίτην, διατὶ τὸν ἀπήντησα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ μου . . . Ἀλλὰ τί πρᾶγμα μὲ καθιστᾷ τόσον δυστυχῆ τώρα; Ἀδιάφορον· ἂς ἀπέλθῃ ἢ ἂς μείνῃ . . . τὸ ἑσπέρας τοῦτο μὲ παρετήρησεν οὕτω κατὰ τύχην . . . Ὦ, εἶμαι τρελλὴ, Θεέ μου, συλλογιζομένη πάντοτε αὐτόν . . .

Δ'.

ΤΟ ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΟΝ ΔΕΡΑΣ.

Οὐδὲν πρᾶγμα ἔλειπεν ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν ἢ ἐκ τῆς δόξης τῆς Ἀνθούλας, οὐδὲν ἄλλο, ἢ ἡ τιμὴ

τοῦ νὰ ψάλῃ ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς αὐλῆς, ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. Ἦτο χάρις, ἣν ὁ Καλδερὼν-δελὰ-Βάρκα λίαν ἐθήρευε δι' αὐτὴν καὶ τὴν ὁποίαν ἤθελεν ἐπιτύχει αὕτη, ἅμα ἐγκαταστᾶσα ἀκόμη ἐν τῷ δραματικῷ σταδίῳ, ἐὰν ἡ ἀσθένεια, ἥτις κατέλαβε νέαν ἔτι τὴν βασίλισσαν Ἐλισάβετ τὴν Γαλλικὴν, δὲν διέκοπτεν ὅλας τὰς ἑορτάς.

(Ἕπεται συνέχεια.)

Η ΚΑΡΑΤΟΜΗΣΙΣ ΤΟΥ ΚΑΡΟΛΟΥ, Α'. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ.

Μετὰ ὕπνον βαθὺν τεσσάρων ὡρῶν, ὁ Κάρολος ἠγέρθη τῆς κλίνης, καὶ εἰπὼν τῷ Ἐρβέρτῳ. μεγάλην τινὰ ὑπόθεσιν ἔχω νὰ ἐκτελέσω σήμερον, πρέπει νὰ ἐγερθῶ ταχέως, ἤρχισε νὰ ἐνδύηται. Ὁ Ἐρβέρτος τεταραγμένος ἐκτένιζεν αὐτὸν μετ' ὀλιγωτέρας φροντίδος· «κτενίσατέ με, σᾶς παρακαλῶ, τῷ εἶπεν ὁ βασιλεὺς, κατὰ τὸ σύνηθες· καίπερ ἡ κεφαλή μου δὲν θέλει μείνει χρόνον πολὺν ἐπὶ τῶν ὤμων μου, ἐπιθυμῶ νὰ ἦναι ἐστολισμένος σήμερον ὡς νυμφίος.» Ἐνδυόμενος δὲ ἐζήτησεν ἓν ὑποκάμισον περιπλέον. « Ὁ καιρὸς, εἶπεν, εἶναι πολὺ ψυχρὸς, ἐνδεχόμενον νὰ τρέμω, ἄνθρωποι δέ τινες δύνανται νὰ τὸ ἀποδώσωσιν εἰς φόβον, ἐπιθυμῶ νὰ μὴ δώσω ἀφορμὴν εἰς τοιαύτην ὑπόνοιαν. » Τὴν αὐγὴν ἦλθεν ὁ ἐπίσκοπος καὶ ἤρχισε νὰ ἐκτελῇ τὰ θρησκευτικὰ καθήκοντά του· ἐπειδὴ δὲ ἀνεγίνωσκεν ἐκ τοῦ ΙΖ'. κεφαλ. τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου τὰ πάθη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, Κύριε, εἶπεν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς, ἐξελέξατε τὸ κεφάλ. τοῦτο ὡς τὸ μᾶλλον ἐφαρμοστέον εἰς τὴν θέσιν μου; » — «Παρακαλῶ τὴν Ὑμ. Μεγαλειότητα νὰ παρατηρήσῃ, ἀπεκρίθη ὁ Ἐπίσκοπος, ὅτι εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον τῆς ἡμέρας, ὡς τὸ ἀποδεικνύει τὸ Ἡμερολόγιον. » Ὁ βασιλεὺς ἐφάνη βαθέως συγκινηθεὶς καὶ ἐξηκολούθησε τὰς προσευχὰς αὐτοῦ μετὰ διπλασίας ζέσεως. Περὶ τὴν 10 ὥραν ἐκτύπησαν ἐλαφρῶς τὴν θύραν τοῦ θαλάμου. Ὁ Ἐρβέρτος ἔμεινεν ἀκίνητος· εἰς δεύτερον κτύπημα ἠκούσθη ὀλίγον τι δυνατώτερον, καίπερ εἰσέτι ἐλαφρόν. Ἰδέτε τίς εἶναι, εἶπεν ὁ βασιλεύς· ἦτον ὁ συνταγματάρχης Χάκερ. « Ἐμβάσατέ τον,» ἐπρόσθεσε. « Μεγαλειότατε, εἶπεν οὗτος μετὰ φωνῆς χαμηλῆς καὶ ὑπότρομος, ὥρα ἵνα ὑπάγητε εἰς Χάϊτ-Χάλλ (1). ἡ Ὑμ. Μεγαλ. θέλει ἔχει εἰσέτι πλέον μιᾶς ὥρας ν' ἀναπαυθῇ ἐκεῖ. » « Ἀναχωρῶ παρευθὺς, εἶπεν ὁ Κάρολος, ἄφες με.» Ὁ Χάκερ ἐξῆλθεν, ὁ βασιλεὺς ἐσκέφθη ἐπί τινα εἰσέτι δευτερόλεπτα, ἀκολούθως λαβὼν τὴν χεῖρα τοῦ Ἐπισκόπου, « ἔλθετε, εἶπεν, ἂς ἀναχωρήσωμεν. Ἐρβέρτε, ἄνοιξον τὴν θύραν, ὁ Χάκερ μ' εἰδοποίησεν ἐκ δευτέρου·» καὶ κατέβη εἰς τὸ τεχνητὸν δάσος, ὅπερ ὤφειλε νὰ διέλθῃ διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ Χάϊτ-Χάλλ.

(1) Παλάτιον τοῦ Λονδίνου, παρὰ τῷ ὁποίῳ ὑπῆρχεν ἡ λαιμητόμος.

Ὁ Χάκερ ἐκτύπησε τὴν θύραν τοῦ εἰς Χάϊτ-Χάλλ θαλάμου. Ὁ Ζούζων (1) καὶ ὁ Ἐρβέρτος ἐγονυπέτησαν. «Ἐγέρθητι, γηραιέ μου φίλε, » εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ Ἐπισκόπῳ, ἐκτείνων αὐτῷ τὴν χεῖρα. Ὁ Χάκερ ἐκτύπητεν ἐκ νέου. Ὁ Κάρολος διέταζε ν' ἀνοίξουν τὴν θύραν. « Ἐμπρὸς, εἶπε τῷ συνταγματάρχῃ, σᾶς ἀκολουθῶ, » καὶ προέβη κατὰ μῆκος τῆς αἰθούσης τῶν συμποσίων πάντοτε μεταξὺ διπλῆς σειρᾶς στρατιωτῶν. Πλῆθος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν εἶχον εἰσπηδήσει ἐνταῦθα μὲ κίνδυνον τῆς ἐκυτῶν ζωῆς, μενοντες ἀκίνητοι ὄπισθεν τῶν φυλάκων, δεόμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως, καθ' ὅτον οὗτος διήρχετο· οἱ στρατιῶται δὲν τοὺς ἠνώχλουν ποσῶς. Εἰς τὴν ἐσχατιὰν τῆς αὐλῆς ῥῆγμά τι, ἀνεῳγμένον ἀπὸ τῆς προλαβούσης ἐν τῷ τοίχῳ, ὡδήγει κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ ἰκρίωμα κεκαλυμμένον μὲ τὰ μαῦρα. Δύω ἄνδρες ὄρθιοι παρέμενον παρὰ τῇ μηχανῇ, ἐνδεδυμένοι ἀμφότεροι ὡς ναῦται καὶ μὲ προσωπίδας. Ὁ βασιλεὺς ἔφθασε μὲ κεφαλὴν ὑψωμένην, περιφέρων πανταχόσε τὰ βλέμματα αὐτοῦ καὶ ζητῶν τὸν λαὸν διὰ νὰ τῷ ὁμιλήσῃ· ἀλλ' ὁ στρατὸς κατεκάλυπτε τὴν πλατεῖαν, οὐδεὶς δ' ἄλλος ἠδύνατο νὰ πλησιάσῃ. Ἐστράφη πρὸς τὸν Ζούζωνα καὶ Τόμλεσσον (2)· « ὑμεῖς μόνον δύνασθε νὰ μ' ἀκούσητε, τοῖς εἶπε, εἰς ὑμᾶς λοιπὸν θέλω ἀποτείνει τινὰς λόγους, καὶ τοῖς ἀπηύθυνε τῷ ὄντι λόγον τινὰ σύντομον, ὅνπερ εἶχεν ἑτοιμάσει, σοβαρὸς καὶ γαλήνιος μέχρι ψυχρότητος, καὶ ἀγωνιζόμενος μόνον νὰ ὑποστηριζῇ ὅτι εἶχε δίκαιον, ὅτι ἡ περιφρόνησις τῶν δικαιωμάτων τοῦ κυριάρχου ἦν τὸ ἀληθὲς αἴτιον τῶν δυστυχιῶν τοῦ λαοῦ, ὅτι ὁ λαὸς δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχῃ κανὲν μέρος εἰς τὴν διοίκησιν, καὶ ὅτι ἐπὶ τούτοις μόνοις τοῖς ὅροις τὸ βασίλειον ἤθελεν ἐπανεύρει τὴν εἰρήνην καὶ τὰς ἐλευθερίας αὐτοῦ. Ἐν ᾧ δ' ὡμίλει, ἀνήρ τις ἤγγισε τὸν πέλεκυν· τότε ἐστράφη κατεσπευσμένως λίαν καὶ εἶπε. «μὴ πειράζετε τὸν πέλεκυν, νὰ μὴ μὲ προξενήσῃ περισσότερον πόνον· » τελειώσας δὲ τὸν λόγον, ἐπειδὴ πάλιν προσήγγισέ τις τῷ πελέκει προσέχετε εἰς τὸν πέλεκυν, πρόσεχέ τον, ἐπανέλαβε μετὰ τινος φρίκης. Βαθυτάτη ἐβασίλευε σιγὴ, ἔθεσε ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ κάλυμμά τι ἐκ μετάξης, καὶ ἀποταθεὶς πρὸς τὸν δήμιον, « σ' ἐνοχλοῦν αἱ τρίχες μου;» τῷ εἶπε.«Παρακαλῶ τὴν Ὑμ. Μεγαλ. νὰ τὰς βάλῃ ὑπὸ τὸ κάλυμμα Αὐτοῦ», ἀπήντησεν οὗτος ὑποκλινόμενος· ὁ βασιλεὺς τὰς ἐτακτοποίησε μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Ἐπισκόπου. . . «Ἔχω ὑπὲρ ἐμοῦ, τῷ εἶπε καταγινόμενος εἰς τοῦτο, τὸ δίκαιον καὶ Θεὸν ἐπιεικῆ». «Μάλιστα, Μεγαλειότατε, εἶπεν

(1) Ὁ Γουλιέλμος Ζούζων ἀρχιεπίσκοπος Κανταβριγίας ἀποθανὼν τῷ 1663. Παρευρέθη πλησίον τοῦ Καρόλου ἐπὶ τῆς λαιμητόμου. Οἱ βασιλεοκτόνοι τὸν ἔρριψαν ἀκολούθως εἰς φυλακὴν διὰ νὰ ἀποσπάσουν ἀπ' αὐτοῦ τὰ μυστικὰ, ἅτινα τῷ ἐνεπιστεύθη ὁ βασιλεὺς, ἀλλ' ἀπέτυχον τοῦ σκοποῦ.

(2) Συνταγματάρχης τις.

ὁ Ζούζων, ἓν μόνον βῆμα ἔχετε νὰ ὑπερπηδήσητε· εἶναι μὲν πλῆρες τρόμου καὶ ἀγωνίας, ἀλλὰ μικρᾶς διαρκείας· συλλογισθῆτε δ' ὅτι μέλλει νὰ σᾶς μεταβιβάσῃ ἐκ τῆς γῆς πρὸς οὐρανούς». Πρὸς ταῦτα ἀπήντησεν ὁ βασιλεύς· «μεταβαίνω ἀπὸ βασιλείαν φθαρτὴν εἰς βασιλείαν ἄφθαρτον, ὅπου οὐδένα θέλω ἔχει φόβον, οὐδὲν εἶδος τρόμου»· καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν δήμιον καὶ εἰπὼν, «καλὰ εἶναι αἱ τρίχες μου;», ἐξεδύθη τὸν μανδύαν αὐτοῦ, ἐξέβαλε τὸ παράσημον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἔδωκεν αὐτὸ τῷ Ἐπισκόπῳ, καὶ εἶπεν. «Ἐνθυμοῦ». Ἐκδυθεὶς ἀκολούθως τὸ φόρεμα αὐτοῦ, ἐνεδύθη ἐκ νέου τὸν ἑαυτοῦ μανδύαν, καὶ θεωρῶν τὸ ξύλον, ἐν ᾧ ἔμελλε νὰ βάλῃ τὸν λαιμὸν, «τοποθετήτατέ το καλῶς διὰ νὰ ἦναι στερεὸν πολύ», εἶπε τῷ δημίῳ. «Εἶναι στερεὸν, Μεγ.» Ὁ βασιλεύς. «Θέλω κάμει σύντομόν τινα προσευχὴν, καὶ ἅμα ἀφοῦ ἐκτείνω τὰς χεῖρας, τότε . . .» Ἐσκέφθη ὀλίγον, ἐπρόφερε καθ' ἑαυτὸν λέξεις τινὰς μετὰ φωνῆς χαμηλῆς, ὕψωσε τοὺς ὀρθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἐγονάτισε, ἔθεσε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ ξύλου· ὁ δήμιος ἤγγισε τὰς τρίχας αὐτοῦ διὰ νὰ τὰς τοποθετήσῃ κάλλιον ὑπὸ τὸ κάλυμμα αὐτοῦ. Ὁ βασιλεὺς ἐνόμισεν ὅτι ἔμελλε νὰ κτυπήσῃ. «Περίμεινε τὸ σημεῖον.» «Εἰς τὰς διαταγάς σας, θέλω τὸ περιμένει. Μεγαλειότατε». Μετὰ δευτερόλεπτά τινα, ὁ βασιλεὺς ἐξέτεινε τὰς χεῖρας ὁ δήμιος ἐκτύπησεν, ἡ κεφαλὴ ἔπεσεν εἰς τὸ πρῶτον κτύπημα· «Ἰδοὺ ἡ κεφαλὴ ἐνὸς προδότου», εἶπε δεικνύων αὐτὴν πρὸς τὸν λαόν. Μακρὸς καὶ ὑπόκωφος γογγυσμὸς διηγέρθη πέριξ τοῦ Χάϊτ - Χάλλ. Ἄνδρες πολλοὶ ἐρρίφθησαν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἰκριώματος διὰ νὰ βάψουν τὰ ἑαυτῶν ῥινόμακτρα μὲ τὸ αἷμα τοῦ βασιλέως. Δύο τάγματα ἱππικοῦ, προελάσαντα κατὰ δύω διαφόρους διευθύνσεις, διεσκόρπισαν ἡσύχως τὸν λαόν. Τὸ ἰκρίωμα ἔμεινε μεμονωμένον, ἐσήκωσαν τὸ σῶμα· ἦτον ἤδη περικεκλεισμένον εἰς φέρετρον. Ὁ Κρόμβελ ((1) ἠθέλησε νὰ τὸ ἴδῃ, τὸ ἐθεώρησε προσεκτικῶς, καὶ ὑψώσας διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ὡς διὰ νὰ βεβαιωθῇ ἂν ἦτο διακεχωρισμένη καλῶς ἀπὸ τὸ σῶμα, « ἦτο, προσέθηκε, σῶμα συνεστὼς κάλλιστα καὶ ὑπισχνούμενον μακρὰν ζωήν.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).

Κ. ΚΟΣΜΙΔΗΣ.

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Πρὸ ἱκανῶν χρόνων, ὅτε ἡ χολέρα, ἐν τῇ καταστρεπτικῇ αὐτῆς πορείᾳ, πολλοὺς ἀνήρπασεν ἀώρως ἐκ τοῦ βίου, ἡ Αὐστριακὴ κυβέρνησις εἰς δεινὴν εὑρίσκετο ἀμηχανίαν· οἱ Ἀσκληπιάδαι, συνελθόντες ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς Αὐστρίας, συνεσκέπτοντο περὶ τοῦ πρακτέου· συμβουλὴ δὲ περιφήμου τινὸς τότε ἐν ἰατροῖς, τοῦ Κ. Β. . . ἔπραξαν τὰ ἑπόμενα. — Κακοῦργός τις εὑρίσκετο εἰς εἱρκτὴν, προωρισμένος εἰς 10 ἐτῶν δεσμά. Οἱ ἰατροὶ, ἀδείᾳ τῆς κυβερνήσεως, παρέλαβον αὐτὸν καὶ ἔφερον εἴ τι δωμάτιον, κακὴν καὶ ἀπαίσιον ἔχον τὴν ὄψιν· ἐν μέσῳ αὐτοῦ ἔκειτο κλίνη πεπατημένη. «Ἄκουσον, εἶπον τῷ κακούργῳ εἰς τὴν κλίνην ταύτην· ἀπέθανε πρὸ ὀλίγου ἄνθρωπος ἀπὸ χολέραν· εἶσαι ἐλεύθερος νὰ ἐκλέξῃς ἓν ἐκ τῶν δύο: ἢ δέκα ἐτῶν δεσμὰ ἢ μίαν νύκτα ἐπὶ τῆς κλίνης ταύτης. Ἐν τοσούτῳ σὲ εἰδοποιοῦμεν ὅτι ἂν αἰσθανθῇς τι σύμπτωμα, κράζον καὶ θὰ ἔλθωσιν εἰς βοήθειάν σου.» Περίφρων ἔμεινεν ὁ κακοῦργος, καὶ ἠπόρει τί νὰ πράξῃ· ἐπὶ τέλους ὅμως ἀπεφάσισε νὰ κοιμηθῇ ἐπὶ τῆς μεμιασμένης κλίνης, ἔχων μάλιστα τὴν ἐλπίδα ὅτι ἠδύνατο νὰ σωθῇ, παρὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν εἱρκτήν. Ἐν τοσούτῳ ὁ φόβος δὲν ἄφησεν αὐτὸν, ἀλλὰ τὸν κατέτρωγεν ἀπαύστως. Περὶ τὸ μεσονύκτιον σφοδρὸς πόνος τῆς καρδίας ἔκαμεν αὐτὸν νὰ φωνάζῃ· ἠτθάνθη μεγάλην ὄρεξιν πρὸς ἔμετον· τὰ ὦτά του ἤρχισαν νὰ βομβῶσιν· οἱ ὀφθαλμοί του ἐθολώθησαν· ἐνὶ λόγῳ εὑρίσκετο κάκιστα. Παρευθὺς ἔδραμεν ἔξωθεν ὁ Κ. Β. . . μετὰ τῶν συναδέλφων του, ὅστις δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ γελάσῃ βλέπων τὸ γελοῖον ἐκ τοῦ φόβου καταστάν ἦθος τοῦ ἀνθρώπου. — Θάρρει, εἶπεν αὐτῷ, δὲν εἶναι τίποτε· ἡ κλίνη εἶναι ἰδική μου, εἶναι καθαροτέρα καὶ ἡγεμόνος. Μολονοῦτο πολὺς κόπος κατεβλήθη ἕως οὗ κάμωσι νὰ συνέλθῃ ὁ ἄθλιος ἐκεῖνος. — Ἐκ τοῦ πειράματος τούτου ἐγνώσθη ὁποία ἦν ἡ ἐπιρροὴ τοῦ φόβου ἢ τῆς ὑποψίας ἐπὶ τῆς χολέρας, καὶ ὅτι ἐν τοῖς 100 οἱ 60 ἀπο θνήσκουσιν ἕνεκα τοῦ φόβου, οἱ δὲ λοιποὶ ἐξ αὐτῆς τῆς νόσου.

(1) Ὁ Ὀλιβιέρος Κρόμβελ προστάτης τῆς Ἀγγλίας, γεννημένος εἰς τὸ Ὀντεγκτὸν τὸ 1599, ἀπέθανεν ἐξηντλημένος ἀπὸ πυρετὸν εἰς τὸ αὐτὸ παλάτιον τοῦ Χάϊτ-Χάλλ. Τὰ μεγάλα αὐτοῦ προτερήματα καὶ τὰ μεγάλα ἐγκλήματα τὸν κατέστησαν περίφημον.

Πολιτισμὸς εἶναι τὸ νὰ στενοχωρῆταί τις ὀλίγον διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς ἄλλους. Ἐκ τούτου περιγίγνεται μεγίστη ὠφέλεια εἰς ἕκαστον πεπολιτισμένον ἄνθρωπον. Ἐπειδὴ, ἐὰν π. χ. εὑρεθῶμεν δώδεκα ἄτομα εἰς ἓν μέρος, θέλομεν λάβει ἕνδεκα φιλοφρονήσεις καὶ ὑποχρεώσεις ἀντὶ μιᾶς, τὴν ὁποίαν θὰ προσφέρομεν, καὶ οὕτω εὑρισκόμεθα ἑνδεκάκις πλέον εὐχαριστημένοι, παρ' ἐὰν εὑρισκώμεθα μεταξὺ ἀπολιτίστων ἀνθρώπων. Οἱ ἐγωϊσταὶ, οἵτινες δεν θέλουσι νὰ στενοχωρηθῶσι κατ' ἐλάχιστον δι' οὐδένα, κακῶς ὑπολογίζουσιν. Ὁ ἐκδικῶν ἑαυτὸν εἶναι πολλὰ ἀνεπιτήδειος, διότι δὲν δύναται πλέον νὰ συγχωρήσῃ.

. . .

Ἡ ἡλικία καὶ ὁ ὕπνος μᾶς δεικνύουσι μικρὸν κατὰ μικρὸν τὴν ὁδὸν τοῦ θανάτου.

(Ἀναξαγόρας)

Ἡ ἐπιστήμη δὲν εἶναι ποσῶς ματαία, ἀλλ' οἱ ἐπιστήμονες σχεδὸν πάντες μάταιοι. . . .

Τὸ πᾶν ἐν τῇ ποιήσει εἶναι θρησκεία, καὶ ἐὰν ἡ φαντασία εἶχε πτερὰ, ἤθελεν ἔχει αὐτὰ διὰ νὰ πετάξῃ πρὸς τὸν Θεόν. . . .

Εἷς λίθος διὰ τοῦ βάρους του δύναται νὰ θραύσῃ τὸ ἐντελέστερον χρυσοῦν σκεῦος, ἀλλ' οὐδ' ὁ λίθος προσκτᾶται ὡς ἐκ τούτου νέαν τινὰ ἀξίαν, οὐδ' ἐκ τοῦ χρυσοῦ ἀφαιρεῖται κατ' ἐλάχιστον ἡ ἑαυτοῦ. Ὁμοιοτρόπως καὶ ὁ ἀμαθὴς πλούσιος χλευάζει τὸν σοφὸν πένητα. . . .

Φερίδουν ὁ περιώνυμος διὰ τὴν σοφίαν του, βασιλεὺς τῶν Περσῶν, ἔλεγεν εἰς τὰ τέκνα του. «Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὡς ἓν βιβλίον, αἱ δὲ ἡμέραι τῆς ζωῆς του, αἱ σελῖδες αὐτοῦ. Προσέξατε μὴ γράψητε ἐν αὐταῖς ἢ ἀξιεπαίνους μόνον πράξεις, αἵτινες νὰ συντείνωσιν εἰς τὴν εὐτυχίαν τῶν λαῶν, τοὺς ὁποίους εἴσθε προωρισμένοι νὰ κυβερνήσητε».

Ὁ Φρανκλῖνος ἐμιμήθη τὸ ἀξίωμα τοῦτο. «Ὅταν δὲν ζητῇ τις ἢ ὅ,τι τῷ ἀρκεῖ, δύναται ἀμέσως νὰ τὸ ἔχῃ.»

(Σενέκας)

Ἡ φύσις μᾶς ἔπλασεν ἐλευθέρους, καὶ ἡμεῖς ὑποδουλούμεθα διὰ τῶν ὑποχρεώσεων, τὰς ὁποίας αὐτοὶ ἑαυτοῖς δίδομεν. (Μονταίγνιος)

Τὸ νὰ νομίζῃ τις ἑαυτὸν πλούσιον, εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς ἂν ἦτο πραγματικῶς. . . .

Πρέπει νὰ δίδωμεν καιρὸν εἰς τὴν εὐτυχίαν νὰ ὡριμάσῃ· ἀλλὰ τοῦ καρποῦ τούτου οἱ ἀνυπόμονοι δὲν συγκομίζουσι ποτὲ ἢ τὰ ἄνθη μόνα. . . .

Ἡ πρώτη ἐπιτυχία προξενεῖ ἀνέκφραστον χαράν· ἡ δὲ δευτέρα μεγίστην λύπην, διότι δὲν εἶναι ἡ ἀνωτέρα πασῶν. . . .

ΠΟΙΗΣΙΣ

(Συνέχεια τῶν ΘΥΜΑΤΩΝ).

Β'.

Ἐγγὺς τοῦ οἴκου τῆς Μαρίας
ναὸς ὑψοῦτο τοῦ Θεοῦ·
ἁγνὰς προσέφερε λατρείας
ἐκεῖ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ.

Εἰς στήλας δώδεκα μαρμάρου
στηρίζων πρόσοψιν ἁπλῆν,
στηλῶν ἐντὸς λευκῶν τῆς Πάρου
σειρὰν ἐνέκλειε διπλῆν.

Πολλάκις φεύγουσα τὸν οἶκον
ἡ νέα κόρη, εὐλαβῶς
μετὰ παρθένων ὁμιλήκων
ἐκεῖ προσήρχετο. Ἑβδὸς
εἷς κανδηλάπτης πρὸς τὰς κόρας
ἀστείως ἔλεγε. « Λοιπόν!
Ἐδῶ νὰ τρίψητε τὰς ὥρας
ἔρχεσθε ; Εἶτα σιωπῶν,

γλυκὺ πρὸς ταύτας ἐμειδίᾳ
συνεμειδίων δὲ αὐταί,
ὡς μειδιᾷ τερπνὴ πρωΐα
καὶ τὴν ὑμνοῦσι ποιηταί.

* * *

Ἐκεῖ τὴν κόρην κατὰ πρῶτον
εἷς νέος εἶδε, καὶ θελχθεὶς,
παλμὸν ᾐσθάνθη τῶν ἐρώτων
σφοδρῶς ἐκ βάθους ταραχθείς.

Στενάζει, φλέγει, ψάλλει, κλαίει,
ἀκινητεῖ, περιπατεῖ,
μισεῖ τὸν ὕπνον, πάλλει, καίει,
καὶ ταῦτα πάντα διατί;

Ἦλθε, δὶς ἦλθε, τρίτον ἤδη
εἰς τὸν ναὸν περισκοπῶν,
αὐτὴν ζητεῖ, αὐτὴν νὰ ἴδῃ,
μελαγχολῶν καὶ σιωπῶν.

Ποία ἀνέκφραστος ὀδύνη!
Ὦ! ποία πάλη ἰδεῶν!
Φεῦ! ἀγνοεῖ τὸ πᾶν ἐκείνη,
καὶ δὲν φοιτᾷ εἰς τὸν ναόν.

Τὸν κανδηλάπτην ἐξετάσας
τὸν οἶκον ἔμαθε ταχὺ
τῆς νέας· ὁ ὑβὸς γελάσας,
«ὤ! (εἶπεν) ὤ! Καλῇ ἀρχῇ.»

Εἶχεν ὁ νέος γαρακτῆρας
λεπτοὺς, ὠρίους, εὐγενεῖς·
ἐρώτων φλογερὸς κρατῆρας
τοὺς ὀφθαλμούς. Φλογὸς δεινῆς

ἀντηνακλᾶτο θεῖον χρῶμα
ἐπὶ θαλλούσης παρειᾶς,
ἐρώτων μάγων εἶχε στόμα
καὶ εἶχε τράχηλον θεᾶς.

Κόμην ἐβένου μελαντέραν
ὄψιν ἁγνὴν, παρθενικὴν,
ἄνθους μορφὴν ἱλαρωτέραν
καὶ τὴν φωνὴν παθητικήν.

Τοῦ οἴκου κάτωθεν τῆς νέας
τὴν πρώτην νύκτα γρηγορεῖ·
ψυχρὸς γογγύζει ὁ βορέας,
αὐτὸς τὸν οἶκον θεωρεῖ.

* * *

Ὦ! ἂς ἠδύνατο κἂν μίαν
πνοὴν αὐτῆς νὰ ὀσφρανθῇ
καὶ ὑπὸ ταύτης τὴν μαγείαν
ἡδυπαθῶς νὰ μαρανθῇ.

Ὦ! ἂς ἠδύνατο κἂν μίαν
τοῦ βλέμματός της ἀστραπὴν
ὑπὸ τὴν ἄλυτον σκοτίαν
καὶ τῆς νυκτὸς τὴν σιωπὴν

νὰ ὑποκλέψῃ καὶ νὰ σβέσῃ
ἡ τῶν ὀμμάτων του αὐγή,
καὶ εἰς τὰ τάρταρα νὰ πέσῃ,
ὅπου φωτὸς μαρμαρυγὴ

οὐδ' ἀνατέλλει, οὐδὲ πίπτει,
ἀλλ' ἀπὸ μέλανα κρουνὸν
ἡ νὺξ ἀπαύστως κύκλῳ ῥίπτει
σκότος καὶ ζόφον κελαινόν.

Ὦ! ἂς ἠδύνατο νὰ κλαύσῃ
παρὰ τὴν φίλην του ψυχήν.
Ὦ! ἂς ἠδύνατο νὰ ψαύσῃ
κἂν τῆς ἐσθῆτός της πτυχήν.

Ἂς ἦτο ἄνθος τοῦ Μαΐου,
ἂς ἦτο αὔρα πρωϊνή,
ἀκτὶς ἂς ἦτο τοῦ ἡλίου
ἢ χρυσαλλὶς ἐρατεινή!

Ἂς ἦτο ῥύαξ τῆς ἐρήμου
ἢ τῶν κυμάτων του ἀφρὸς,
ἄσματος φθίνοντος πενθίμου
στόνος ἂς ἦτο ἐλαφρός!

Φύλλον ξηρὸν πικρᾶς ἰτέας
ἂς ἦτο, τρέχον θλιβερῶς,
ὁπόταν πνέει ὁ βορέας
εἰς τοὺς δενδρῶνας παγερός!

Ἴσως τὸ μῦρον τῶν ἀνθέων,
ἴσως ἡ κούφη χρυσαλλὶς,
ἴσως ὁ κρύσταλλος ὁ ῥέων
καὶ τῶν πνοῶν ἡ βασιλὶς,

ἴσως τὸ φύλλον τῆς ἰτέας
καὶ ἡ ἐκπνέουσα ᾠδὴ,
ἐν δάκρυ εἶλκυε τῆς νέας,
ἢ ἓν μειδίαμα ἡδύ.

Τῆς φαντασίας τοὺς ῥυτῆρας
εἰς τοὺς αἰθέρας παραιτῶν,
ἐσταυρωμένας δύο χεῖρας
ἐπὶ τοῦ στήθους του κρατῶν,

ψάλλει τοιαῦτα ἐσωτέρως
ὁ νεανίας· φλογερὰν
ἔσω τὴν δᾷδά του ὁ ἔρως
συστρέφων ἤναψε πυράν,

ἣν οὔτε θέλησις μαλάσσει,
οὔτε τοῦ πόντου ἡ ὁρμὴ,
οὔτε οἱ βρέχοντες τὰ δάση
ἀκαλαῤῥῦται ποταμοί.

(Χ. ΣΑΜΑΡΤΣΙΔΟΥ).

Αἰνίγματα.

Φόρεμα εἶμαι μαλλιαρὸν,
ἡ λέξι μου Ἑλληνική·
χωρὶς τῆς πρώτης, φανερόν:
νῆσος εἰμὶ ἐμπορική.

ΓΡ. Μ. ΒΑΝΝΙΕΡΗΣ.

—

Μὲ τὰ τρία μου τὰ πρῶτα πρόθεσιν θὰ ἀπαρτίσῃς,
ἣν περ ἀναγραμματίσας πεδιάδας θὰ στολίσῃς.
Μὲ τὸ ὅλον μου τὰς Μούσας π ο σ τ α τεύω καὶ ἐμπνέω.
ἀλλὰ οὐ μὴ πλησιάσῃς· βέλη καὶ πυρὰν ἐκπνέω.

—

Μὲ τὰ πρῶτά μου ὀμόνω,
Μὲ τὸ ὅλον μου πληγόνω.
Ἐκ τῶν ἄκρων μή με λάβῃς, μή, κραυγάζων ἐκφωνῶ.
ἐκ τῶν μέσων δ' ἂν με λάβῃς, ἄχ, Θεέ μου, πῶς πονῶ.

ΔΘ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ.

—

Χρησιμεύω τῶν ἀρχαίων
εἰς παιγνίδιον ὡραῖον.
Ἂν τὸ πρῶτον τῶν στοιχείων ἀπ' ἐμοῦ ἐξοβελίσῃς,
πρόσεχε νὰ μὴ με πάρῃς καὶ με ἀνα'ειματίσῃς.

Γ. Λ. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ.

—

ΛΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΙΑ'. ΚΑΙ ΙΒ'. ΦΥΛΛΑΔΙΩ 6 ΑΙΝΙΓΜΑΤΩΝ.

—

Τοῦ πρώτου.

Ὦ Θεὲ, μὴ συγχωρήσῃς εἰς τὸν κ ύ κ λ ο ν τῶν γραμμάτων
νὰ ἐμβαίνωσιν οἱ λ ύ κ ο ι μεθ' αἱματηρῶν στομάτων.

—

Τοῦ δευτέρου.

Ὁπόταν σ ά λ ο ς θορυβώδης
τὸ πνεῦμά μας ἀνακυκᾷ,
μόνος τοῦ ἄ λ σ ο υ ς ὁ σκιώδης
θόλος τὴν θλίψιν μας νικᾷ.

—

Τοῦ τετάρτου.

Ναὶ, γλυκεῖα εἶν' ἡ γεῦσις τοῦ ὡραίου κ ε ρ α σ ί ο υ,
γλυκυτέρα δὲ ἡ ὄψις μειδιῶντος κ ο ρ α σ ί ο υ.

Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

—

Τοῦ πέμπτου.

Β ι β λ ί ο ν.

—

Τοῦ ἕκτου.

Ἐρευνῶν ἄνθη παντοῖα,
δακίνθους καὶ τὰ ἴα,
ὡς Ν α ρ κ ί σ σ ο υ εὐωδίαν
δὲν ἀνεύρισκον κάμμίαν.
Ἐχθρὸς δὲ πτηνῶν νὰ γίνῃ,
δηλητήριον νὰ μείνῃ,
τροφὴ φάρμακον καὶ ἄλλα
εἶναι πράγματα μεγάλα.

Κ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ.